

Brandveiligheid in relatie tot 'verwarde personen'

Een verkenning van de problematiek

Instituut Fysieke Veiligheid
Brandweeracademie
Postbus 7010
6801 HA Arnhem
www.ifv.nl
info@ifv.nl
026 355 24 00

Colofon

Brandweeracademie en Nederlandse Brandwonden Stichting (2017). *Brandveiligheid in relatie tot 'verwarde personen': Een verkenning van de problematiek*. Arnhem: Instituut Fysieke Veiligheid.

Opdrachtgever: Brandweer Nederland
Contactpersoon: drs. H.N. Veltman-Kamp
Titel: Brandveiligheid en verwarde personen
Datum: 16 juni 2017
Status: Definitief
Versie: 1.1
Projectteam: ing. R.R. Hagen MPA (Brandweeracademie), dr. C.J. Hoogewerf (Nederlandse Brandwonden Stichting), C.C.M. van Ruijven MSc (Brandweeracademie), drs. C. Tonnaer (Brandweeracademie)
Projectleider: drs. C. Tonnaer
Review: dr. C.H.M. van Schie (Nederlandse Brandwonden Stichting)
Eindredactie: K. Dangermond MA MSc
Eindverantwoordelijk: ing. R.R. Hagen MPA

Foto voorkant: C.C.M. van Ruijven

Managementsamenvatting

‘Verwarde personen’ staan in de belangstelling. In de media en de politiek wordt regelmatig gesproken over problematiek die ontstaat rond mensen met die gedrag vertonen dat als ‘verward’ omschreven wordt. Het betreft dan gedrag dat beschreven wordt als niet passend, normafwijkend en inadequaaf. De problematiek waarover in dit verband gesproken wordt, betreft overlast of gevaar voor zichzelf en de directe (woon)omgeving dat dit soort gedrag oplevert. Er wordt gesuggereerd dat er sprake is van een stijging van het aantal incidenten met verwarde personen. Soms wordt hierbij een relatie gelegd met veranderingen in de geestelijke gezondheidszorg, al is die relatie discutabel.

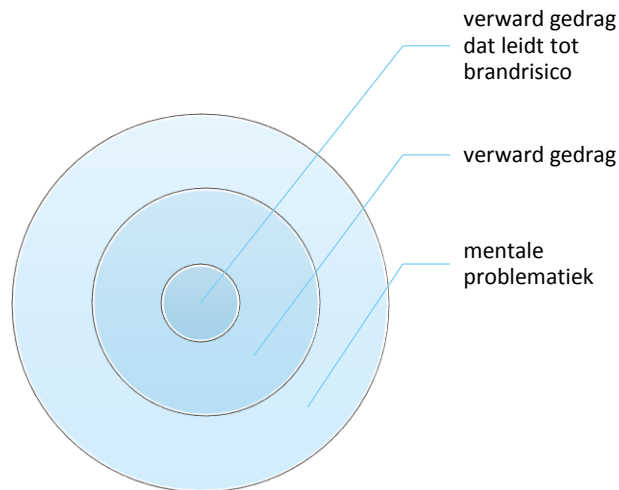
In het kader van brandveiligheid en Brandveilig leven wordt de laatste jaren steeds meer onderzoek gedaan naar risicogroepen. In voorgaande jaren lag de focus daarbij vooral op zelfstandig wonende ouderen. De Brandweeracademie en de Nederlandse Brandwonden Stichting hebben hierover enkele rapporten gepubliceerd. In dit onderzoek wordt, mede op basis van signalen van collega’s uit de dagelijkse brandweerpraktijk, verkend in hoeverre ‘verwarde personen’ zijn aan te duiden als risicogroep in het kader van brandveiligheid.

Bij het verkennen van de thematiek, bleek onmiddellijk de ongrijpbaarheid ervan. Immers: ‘verwarde personen’ bestaan niet als objectieve, meetbare entiteit. Uiteraard kan iemand zich wel eens ‘verward’ voelen of kan iemand gedrag vertonen dat door anderen als ‘verward’ wordt bestempeld, maar daarmee is iemand objectief gezien nog geen ‘verward persoon’. Professionals uit de zorgverlening gebruiken de term ‘verward persoon’ dan ook niet. Wel kennen zij een breed scala aan mentale problematiek, maar mensen met mentale problemen hoeven nog geen verward gedrag te vertonen, laat staan dat zij ‘verwarde personen’ zijn. Maar ook als mensen met mentale problemen zich ‘verward’ gedragen, dan nog hoeft dit niet tot problemen op het gebied van brandveiligheid te leiden.

Omdat er vanuit de Brandweer en vanuit de Nederlandse Brandwonden Stichting toch een urgentie gevoeld werd om de problematiek van de brandveiligheid in relatie tot ‘verwarde personen’ nader te verkennen, is in dit rapport de thematiek op drie niveaus onderzocht (met alle mitsen en maren die daarbij horen):

1. mentale problematiek
2. verward gedrag
3. verward gedrag dat leidt tot brandrisico’s.

Grafisch ziet dat er als volgt uit:

Figuur 0.1 Mentale problematiek, verward gedrag en brandrisico

Geschat wordt dat in Nederland jaarlijks ongeveer 18 procent van de mensen in de leeftijd 18 tot 64 jaar een psychische aandoening heeft.¹ Dit komt neer op zo'n 1,9 miljoen mensen. Een klein deel hiervan (een kleine 300.000) heeft een ernstige psychiatrische aandoening (zoals psychoses). Daarnaast is er een groep van ongeveer 1,4 miljoen Nederlanders met dusdanige cognitieve beperkingen dat dit problemen kan opleveren voor het hebben van 'grip' op hun leven. Deze groep is niet gespecificeerd naar leeftijd. Het is ook niet bekend wat de mate van overlap is van de groep met cognitieve beperkingen met de groep met psychische aandoeningen.

Het aantal mensen dat verward gedrag vertoont is, zoals gezegd, niet bekend. Wel registreert de politie het aantal incidenten waarbij een of meerdere betrokkenen een overspannen of verwarde indruk maakte. Dit betreft op jaarbasis zo'n 67.000 incidenten. Hoeveel unieke personen hierbij betrokken waren wordt niet geregistreerd (één persoon kan voor meerdere incidenten zorgen) en de registratie kent verschillende methodologische beperkingen ten aanzien van de validiteit en betrouwbaarheid.

Over het aantal brandgerelateerde incidenten waarbij 'verwarde personen' betrokken waren, zijn geen landelijke gegevens bekend. Wel worden er jaarlijks gemiddeld 72 patiënten in een brandwondencentrum opgenomen waarbij de psychisch toestand van de patiënt een rol heeft gespeeld in het ontstaan van de brandwond (al moet hierbij opgemerkt worden dat een brandwond niet altijd door brand of explosie ontstaat, maar ook door bijvoorbeeld contact met hete vloeistoffen). Een internet search over de periode van twee jaar (2015 en 2016) leverde 38 nieuwsberichten op, waarbij een relatie gesuggereerd wordt tussen de brand of explosie en de mentale toestand van een betrokkene.

Het moge duidelijk zijn dat op basis van de gevonden cijfers en literatuur het onmogelijk is om een uitspraak te doen over de omvang van de problematiek. Het enige dat we feitelijk weten is dat er in Nederland mensen zijn met bepaalde psychische of cognitieve problematiek en dat sommige mensen gedrag vertonen dat door anderen als 'verward' geïnterpreteerd wordt. En we weten uit de praktijk

¹ In hoofdstuk 5 wordt ingegaan op de herkomst van deze cijfers.

dat er soms incidenten op het gebied van brandveiligheid en/of brandwonden zijn, waarbij een relatie vermoed wordt tussen de psychische of cognitieve problematiek van iemand en het betreffende incident.

De belangrijkste conclusie van dit rapport is dat we uiterst terughoudend moeten zijn met generaliserende uitspraken over 'verwarde personen' in relatie tot brandveiligheid en dat we ook niets met zekerheid kunnen zeggen over de toe- of afname van de problematiek.

Voorwoord

In de politiek en de media wordt de laatste tijd vaak gesproken over ‘verwarde personen’. Daarbij wordt soms gesuggereerd dat er een toename zou zijn van het aantal ‘verwarde personen’ en de ervaren overlast door mensen met verward gedrag. Soms wordt hierbij de koppeling gelegd met veranderingen in de geestelijke gezondheidszorg in Nederland: het aantal bedden in psychiatrische instellingen neemt af en de geestelijke gezondheidszorg vindt steeds meer buiten de muren van de instellingen plaats (extramuralisering en ambulantisering). Psychiatrische patiënten die voorheen in instellingen verbleven, wonen nu zelfstandig (soms in de vorm van begeleid wonen).

De brandweer kan geconfronteerd worden met situaties waarbij sprake is van aantasting van de brandveiligheid, doordat mensen gedrag vertoond hebben dat als ‘verward’ omschreven wordt. Bijvoorbeeld situaties waarbij mensen hun woning ernstig hebben verwaarloosd, volgestopt hebben met rommel, zeer onverstandig omgaan met open vuur of (al dan niet opzettelijk) de gaskraan open laten staan. Indien het aantal zelfstandig wonende ‘verwarde personen’ toeneemt, kan dit mogelijk leiden tot meer brandonveilige situaties.

Brandweer Nederland, de Brandweeracademie en de Nederlandse Brandwonden Stichting zijn zich bewust van dit soort signalen en hebben daarom een verkennend onderzoek naar deze problematiek geïnitieerd. Dit verkennend onderzoek heeft tot doel om na te gaan in hoeverre de suggesties en vermoedens onderbouwd kunnen worden met feiten en cijfers.

Dit rapport gaat in op de beantwoording van de vraag wat de omvang van de problematiek eigenlijk is. Sterker nog dan een eerder door ons uitgevoerd onderzoek naar vergrijzing en brandveiligheid, heeft dit onderzoek het karakter van een zoektocht. Dit heeft vooral te maken met het feit dat een objectieve, meetbare omschrijving van het begrip ‘verward persoon’ niet voorhanden blijkt te zijn. In de kern is de vraag of een persoon wel of niet verward is namelijk een subjectieve aangelegenheid. Er bestaat geen ‘meetlat’ die aangeeft wanneer iemand wel of niet verward is. De onderzoekers hebben desondanks op verschillende wijzen geprobeerd dit begrip toch in te kaderen en doen hiervan verslag in het rapport. Dat deze zoektocht niet heeft geleid tot een harde definitie en cijfers, of tot stellige uitspraken over de aard, omvang en ontwikkeling van de problematiek, doet niets af aan de kwaliteit en noodzaak van het onderzoek. Het rapport biedt een goed inzicht in de complexiteit en de veelomvattendheid van de problematiek.

René Hagen, Lector Brandpreventie, Brandweeracademie

Inhoud

	Managementsamenvatting	3
	Voorwoord	6
	Inhoud	7
	Inleiding	8
1	Methodologische verantwoording	11
1.1	Literatuuronderzoek	11
1.2	Casuïstiek	11
1.3	Volledigheid, betrouwbaarheid en validiteit	12
1.4	Klankbordgroep	12
2	‘Verwarde personen’ in Nederland	13
2.1	Achtergrond	13
2.2	Omschrijving ‘verwarde personen’	14
2.3	Subgroepen	15
3	Invloed op brandveiligheid	17
3.1	Brandveiligheid	17
3.2	Casuïstiek	18
3.3	Relatie geestelijke gesteldheid	21
4	Onderkenning problematiek	24
4.1	Praktijk	24
4.2	Ontwikkelingen GGZ	24
4.3	Samenwerken en privacy	25
4.4	Veiligheid	25
5	Omvang en ontwikkeling	27
5.1	Omvang	27
5.2	Brandrisico en ‘verwarde personen’	31
5.3	Ontwikkelingen	31
6	Conclusie en beschouwing	34
6.1	Antwoorden deelvragen	34
6.2	Beschouwing	36
	Literatuurlijst	37
	Bijlage 1 Lijst van geïnterviewde personen	40
	Bijlage 2 Deelnemers klankbordgroep	41
	Bijlage 3 Overzicht van incidenten	42

Inleiding

Aanleiding

Sommige groepen mensen in onze samenleving zijn kwetsbaarder voor brand en veroorzaken vaker brand dan andere. In het kader van Brandveilig leven is hier de laatste jaren steeds meer aandacht voor gekomen.

Brandveiligheidscampagnes worden bijvoorbeeld steeds meer gericht op risicogroepen. In 2015 en 2016 hebben Brandweer Nederland, de Brandweeracademie en de Nederlandse Brandwonden Stichting veel aandacht besteed aan de risicogroep 'ouderen'. Dit heeft geleid tot drie rapporten en een kennispublicatie over dit onderwerp, waarin de aard, de omvang, de risicofactoren en de oplossingsrichtingen aan de orde kwamen (Brandweeracademie & Nederlandse Brandwonden Stichting, 2015a, 2015b, 2015c, 2016). Deze rapporten hebben input gegeven aan de politieke en maatschappelijke discussie over de zorg voor zelfstandig wonende ouderen in relatie tot brandveiligheid.

Sinds ongeveer anderhalf jaar is er in Nederland sprake van een toenemende aandacht voor een groep psychisch kwetsbare mensen, in het bijzonder mensen die gedrag vertonen dat op anderen als 'verward' overkomt. In de media en in de registratie van de politie worden deze mensen al snel bestempeld tot 'verwarde personen'. Vaak wordt dit gerelateerd aan overlast op straat. Afgaande op nieuwsberichten in de media ligt het voor de hand te veronderstellen dat een deel van deze groep ook regelmatig slachtoffer is van brand of brand veroorzaakt:

- > "Vader steekt huis in Best in brand, buurman redt twee meisjes uit vuur" (Best, 20 maart 2016)²
- > "Verwarde man in onderbroek steekt eigen huis in brand" (Kudelstaart, 4 december 2016)³

Dit zijn enkele voorbeelden van branden waarbij er (althans in de media en door de politie) een directe link werd gelegd tussen een brand en het verwarde gedrag van de betrokkene. Dit soort nieuwsberichten, gecombineerd met eigen ervaringen van de brandweer en informatie uit de Nederlandse brandwondencentra, zijn aanleiding voor het vermoeden dat 'verwarde personen' zijn aan te duiden als een risicogroep als het gaat om brandveiligheid.

Probleem- en doelstelling

Gevoed vanuit ervaringen, politieke discussies en de media leven verschillende veronderstellingen ten aanzien van de problematiek van 'verwarde personen' in relatie tot brandveiligheid. 'Verwarde personen' zouden een verminderd

---

² Omroep Brabant, <http://www.omroepbrabant.nl/?news/246254852/Vader+steekt+huis+in+Best+in+brand.+buurman+redt+twee+meisjes+uit+vuur.aspx>.

³ NH Nieuws, <http://www.rtvnh.nl/nieuws/196471/verwarde-man-in-onderbroek-steekt-eigen-huis-in-brand>

waarnemings- en beoordelingsvermogen kunnen hebben als gevolg van verminderde cognitieve vermogens of als gevolg van een psychische stoornis.⁴ Ook middelengebruik (drugs, alcohol en bepaalde medicijnen) kunnen het waarnemings- en beoordelingsvermogen aantasten. Het gebruik van bewustzijnsbeïnvloedende middelen (drugs, alcohol en bepaalde medicijnen) komt relatief veel voor bij mensen met psychische problemen (Dom, De Groot, & Koeck, 2004).

Dit verminderde waarnemings- en beoordelingsvermogen kan het adequaat reageren in geval van brand (zoals veilig vluchten) in de weg staan. Tegelijkertijd kan het verminderde waarnemings- en beoordelingsvermogen ertoe leiden dat mensen minder aandacht hebben voor (brand)veiligheid van hun eigen woning en woninginrichting. Hierdoor kan sneller brand ontstaan, kunnen mogelijke vluchtwegen belemmerd zijn en kan een eenmaal ontstane brand mogelijk sneller om zich heen grijpen. En ten slotte ligt het voor de hand te veronderstellen dat 'verwarde personen' ook vaker zelf brand stichten of een gasexplosie veroorzaken, bijvoorbeeld in het kader van (een poging tot) zelfdoding of onder invloed van een psychose.

De veronderstelling die aan de basis ligt van dit onderzoek is dat er sprake is van een toename van brandveiligheidsproblematiek in relatie tot zelfstandig wonende mensen die verward gedrag vertonen. Dit zou onder andere kunnen komen doordat meer 'verwarde personen' zelfstandig komen te wonen en daarmee zelf een verhoogd risico lopen om slachtoffer van brand worden. Tegelijkertijd kunnen zijzelf de kans op brand vergroten. Het brandrisico treft dan niet alleen henzelf, maar mogelijk ook hun directe burens.

Het beeld over brandveiligheid in relatie tot verwarde personen is grotendeels gebaseerd op incidenten, aannames en veronderstellingen. Objectieve, feitelijke informatie ontbreekt grotendeels. Het doel van dit onderzoek is om deze veronderstellingen te onderbouwen of te ontkrachten op basis van feiten.

Hoofd- en deelvragen

De hoofdvraag van het onderzoek naar zelfstandig wonende 'verwarde personen' in relatie tot brandveiligheid is:

Wat is de invloed van het zelfstandig wonen van mensen die verward gedrag kunnen vertonen op de brandveiligheid bij henzelf en hun omgeving?

In dit verkennende onderzoek wordt de aard en omvang van de problematiek nader verkend aan de hand van de volgende deelvragen.

1. Wat is een adequate omschrijving van het begrip 'verwarde personen' en welke subgroepen van 'verwarde personen' zijn te onderscheiden?

---

⁴ Cognitieve vermogens hebben te maken met de mate waarin iemand in staat is om kennis en informatie op te nemen en te verwerken. Met een psychische stoornis bedoelen we hier een aandoening die te gekenmerkt wordt door afwijkende ervaringen en gedrag, dat gepaard gaat met geestelijk lijden en dat het normaal dagelijks functioneren in de weg staat. Voorbeelden van psychische stoornissen zijn angststoornissen, depressie of ADHD.

2. Is er sprake van brandveiligheidsproblematiek bij 'verwarde personen' wanneer zij extramuraal verblijven en waarom?
3. Wordt de brandveiligheidsproblematiek bij 'verwarde personen' onderkend door professionals van ggz-instanties, woningbouwcorporaties en gemeenten?
4. Wat is de omvang van de problematiek van verwarde personen hoeverre is er een toe- of afname van de brandveiligheidsproblematiek bij 'verwarde personen' te verwachten?

Afbakening

De focus van het onderzoek is de brandveiligheid van mensen die:

- > vanwege mentale problematiek tot een kwetsbare groep gerekend moeten worden
- > (semi)zelfstandig⁵ wonen, en
- > soms gedrag vertonen dat door derden als 'verward' wordt bestempeld, dat een negatieve invloed heeft op hun brandveiligheid voor henzelf en voor hun burens/omgeving.

'Verward gedrag' dat de brandveiligheid niet beïnvloedt, valt buiten de scope van dit onderzoek.

Dit onderzoek beoogt ook niet om uitgebreid in te gaan op de achtergronden van dit verwarde gedrag en op de behandeling van de psychische aandoeningen die mogelijk ten grondslag liggen aan dit gedrag.

---

⁵ Met semi-zelfstandig wordt bedoeld dat mensen conform de definitie van het Bouwbesluit 2012 zelfstandig wonen, maar hierbij wel begeleiding ontvangen.

1 Methodologische verantwoording

In dit hoofdstuk wordt nader ingegaan op de wijze waarop het onderzoek is uitgevoerd en welke keuzes daarbij zijn gemaakt.

1.1 Literatuuronderzoek

Het onderzoek is gestart met een verkenning van de inhoud en context van het onderwerp brandveiligheid in relatie tot 'verwarde personen'. Hiervoor zijn verschillende documenten bestudeerd, zowel wetenschappelijke publicaties als beleidsdocumenten en allerhande rapportages (zie de literatuurlijst aan het einde van dit rapport). Met name de rapporten van het Aanjaagteam Verwarde Personen⁶ zijn gebruikt als start van het literatuuronderzoek. Via literatuurverwijzingen en literatuursuggesties van deskundigen is literatuur gezocht (conform de sneeuwbalmethode). Daarnaast is literatuur gezocht in wetenschappelijke zoekmachines (Google Scholar, PubMed). Hierbij is gezocht naar combinaties van de verschillende zoektermen die een relatie hebben met brandveiligheid, psychische en cognitieve problematiek.⁷

1.2 Casuïstiek

Het verzamelen van casuïstiek heeft tot doel een beeld te krijgen van incidenten met 'verwarde personen' waar de brandweer bij betrokken is geweest. De verzameling van incidenten heeft via het programma OBI4Wan plaatsgevonden. Dit is een geavanceerde online zoektool om op onderwerpen te zoeken bij onder andere sociale media, blogs, fora en nieuwssites. Om een zo volledig mogelijke zoekactie te verrichten is gezocht via een combinatie van verschillende termen.⁸ De periode waarin gezocht is januari 2015 tot en met december 2016. Hierbij zijn nieuwsberichten meegenomen waarin letterlijk gesproken wordt van een 'verward persoon' of waarin verwezen wordt naar mentale problemen van betrokkene. Ook

⁶ Inmiddels is de naam gewijzigd in Schakelteam verward gedrag.

⁷ De volgende query is gebruikt: (("burns"[MeSH Terms] OR "burns"[All Fields]) OR (burn injured[All Fields] OR burn injures[All Fields] OR burn injuries[All Fields] OR burn injury[All Fields]) OR ("fires"[MeSH Terms] OR "fires"[All Fields] OR "fire"[All Fields])) AND (((("Cogn Int Conf Adv Cogn Technol Appl"[Journal] OR "cognitive"[All Fields]) AND disability[All Fields]) OR (("mental disorders"[MeSH Terms] OR ("mental"[All Fields] AND "disorders"[All Fields]) OR "mental disorders"[All Fields]) AND complication[All Fields]) OR ("self injurious behaviour"[All Fields] OR "self-injurious behavior"[MeSH Terms] OR ("self-injurious"[All Fields] AND "behavior"[All Fields]) OR "self-injurious behavior"[All Fields] OR ("self"[All Fields] AND "injurious"[All Fields] AND "behavior"[All Fields]) OR "self injurious behavior"[All Fields]) OR "substance-related disorders/complications"[Mesh Terms]) AND (Review[ptyp] AND English[lang])).

⁸ De volgende query is gebruikt: (brand* OR fik* OR vuur* OR vlam*) AND (verward* OR psych* OR verslaaf* OR verslav* OR drug* OR verstandelijk* OR beperking* OR dement*) AND (zelfstandig* OR flat* OR appartement* OR huis OR portiek* OR hoekhuis OR huizen) NOT (Belgi* OR Vlaa* OR sex* OR viagra* OR girl* OR lang:EN OR lang:RUS OR Youp OR cabaretier* OR Vlaming* OR brandy OR lang:ESP OR hennepplantage* OR plantage* OR drugsafval OR vaten OR drugscriminaliteit OR fiks OR fossiel* OR trump OR drugsgeld* OR drugstransport* OR drugsbe* OR vuurwapen* OR fikse).

zijn nieuwsberichten meegenomen op basis waarvan een relatie met mentale problematiek vermoed kan worden (bijvoorbeeld wanneer iemand zichzelf in brand heeft gestoken). De gevonden casuïstiek is weergegeven in bijlage 3.

1.3 Interviews

Tot slot leven er bij tal van betrokken instanties ideeën en visies met betrekking tot 'verwarde personen'. Deze ideeën zijn vaak niet gedocumenteerd, maar worden vaak wel mondeling gedeeld op congressen of tijdens intercollegiaal contact. Ook deze ideeën en visies zijn meegenomen in dit onderzoek door middel van deelname aan een congres over 'verwarde personen' en interviews met deskundigen van verschillende betrokken organisaties. Een aantal deskundigen komt uit het netwerk van de betrokken onderzoekers. Via deze deskundigen zijn ook andere deskundigen benaderd (sneeuwbalmethode). Voor een overzicht van de geïnterviewde deskundigen zie bijlage 1.

1.4 Volledigheid, betrouwbaarheid en validiteit

Bij het verzamelen van informatie is gestreefd naar het verkrijgen van een zo volledig mogelijk beeld van de problematiek. Dit betekent dat onderzoekers door bleven zoeken tot het punt bereikt werd waarop redelijkerwijze geen nieuwe relevante informatie meer verwacht werd. Uiteraard heeft dit moeten plaatsvinden tegen de achtergrond van tijd en budget, waardoor een volledige verzadiging niet gegarandeerd kan worden. Toch zijn de onderzoekers ervan overtuigd dat de belangrijkste relevante informatie ten aanzien van de deelvragen verzameld is.

In veel gevallen wordt in de bestudeerde literatuur al een voorbehoud gemaakt ten aanzien van de validiteit en betrouwbaarheid van beschikbare cijfers. Indien daar aanleiding toe was zijn hierover opmerkingen gemaakt (zie volgende hoofdstukken).

De problematiek is op verschillende wijzen belicht: vanuit literatuur, casuïstiek en interviews met deskundigen en betrokkenen. Door deze aanpak is gepoogd een onderbouwd en valide beeld te geven van 'verwarde personen' in relatie tot brandveiligheidsproblematiek.

1.5 Klankbordgroep

Brandweer Nederland heeft (als opdrachtgever van dit onderzoek) een klankbordgroep geformeerd waarin verschillende veiligheidsregio's participeren. Deelnemers aan de klankbordgroep zijn uitgenodigd naar aanleiding van hun werkzaamheden binnen Brandveilig leven in de regio. Deze klankbordgroep heeft tot taak om kritisch mee te denken, ervaringen te delen en te reflecteren op de onderzoeksresultaten. Een lijst van de deelnemers aan deze klankbordgroep is te vinden in bijlage 2.

2 ‘Verwarde personen’ in Nederland

In dit hoofdstuk staat deelvraag 1 centraal.

- > Wat is een adequate omschrijving van het begrip ‘verwarde personen’ en welke subgroepen van ‘verwarde personen’ zijn te onderscheiden?

2.1 Achtergrond

Op nationaal bestuurlijk niveau wordt sinds 2015 de nodige aandacht besteed aan ‘verwarde personen’. In september 2015 hebben het ministerie van Veiligheid en Justitie (VenJ), het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) en de Vereniging Nederlandse Gemeenten (VNG) het Aanjaagteam Verwarde Personen opgericht. In een brief aan de Tweede Kamer noemt de minister van VWS de “weerberstigheid van de problematiek” en het toenemen van signalen “over het aantal verwarde personen en de overlast” de aanleiding om te komen tot een dergelijk ‘aanjaagteam’ (Schippers, 2015). Het doel van het aanjaagteam is om te komen tot “een sluitende aanpak van zorg en ondersteuning van verwarde personen” (VNG, 2015).

2.1.1 Kabinetsbeleid

In het beleid van de Rijksoverheid hebben wijzigingen plaatsgevonden. Voorheen werd langdurige zorg vanuit de Algemene wet bijzondere ziektekosten (Awbz) gefinancierd. Per 1 januari 2015 is deze financiering gewijzigd doordat de Awbz is opgesplitst naar de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo), de Zorgverzekeringswet (Zvw), de Jeugdwet en de Wet langdurige zorg (Wlz). Daardoor is de centrale overheidsfinanciering verminderd en heeft er een verschuiving plaatsgevonden naar decentrale gemeentelijke verantwoordelijkheid.

Het gevolg van deze verantwoordelijkheidsverschuiving is dat door de gecreëerde beleidsvrijheid gemeenten eigen keuzes maken op het gebied van:

- > de organisatie van het toeleidingsproces naar begeleiding en opvang
- > de verantwoordelijkheidsverdeling tussen de sociale wijkteams, de GGD, de bemoeizorg en de maatschappelijke opvang
- > de aard en de omvang van beschikbare zorg, opvang en ondersteuning (Aanjaagteam Verwarde Personen, 2016c, p. 13).

Er is tevens sprake van een afbouwbeleid van intramurale zorg. In dit verband wordt ook de term ambulantisering gebruikt. Dit betekent dat zorg steeds meer ambulante (niet-plaatsgebonden) wordt. Psychiatrische patiënten verblijven dan niet meer 24 uur per etmaal in een instelling, maar wonen (semi)zelfstandig, al dan niet in de vorm van begeleid wonen. De zorg is daarmee in feite

geëxtramuraliseerd (buiten de muren van de instelling geplaatst). Deze ontwikkeling is sinds 2011 op gang gekomen en wordt door GGZ Nederland omschreven als “alternatieven voor intramurale voorzieningen op het gebied van wonen, werk, inkomen, dagbesteding, sociale contacten, vrije tijd en zorg” (GGZ Nederland, n.d.).

2.2 Omschrijving ‘verwarde personen’

Mensen kunnen zich soms ‘verward’ voelen of hun gedrag kan door anderen als ‘verward’ bestempeld worden. De term ‘verward persoon’ is echter verre van objectief en daarmee problematisch. Professionals uit de (geestelijke) gezondheidszorg hebben het dan ook niet over ‘verwarde personen’. Wel kennen zij een breed scala aan mentale problematiek, dat in sommige gevallen tot gedrag kan leiden dat door anderen als ‘verward’ bestempeld kan worden.

Buiten de wereld van de geestelijke gezondheidszorg is de term ‘verwarde personen’ wel gangbaar. Veel mensen hebben ook wel een beeld van wat er met een ‘verward persoon’ bedoeld wordt. Wellicht stellen ze zich er iemand bij voor die onlogisch, onsamenhangend en inadequaat handelt of praat, met wie geen ‘normale’ communicatie mogelijk is, die zichzelf of zijn of haar woonomgeving ernstig verwaarloost, schuw is of ernstig grensoverschrijdend en normafwijkend gedrag vertoont. Deze elementen, en dan vooral het normafwijkende en het inadequate aspect van het gedrag, bepalen of iemand als ‘verward persoon’ wordt gekwalificeerd. Achter dit gedrag gaat vaak veel psychisch leed schuil. Daarnaast kan dit gedrag leiden tot (fysieke) risico's voor de ‘verwarde personen’ zelf en voor hun directe omgeving. De mensen die dit gedrag vertonen kunnen ‘mentaal kwetsbaar’ genoemd worden.

Het Aanjaagteam Verwarde Personen heeft de thematiek vanuit verschillende gezichtspunten bekeken en suggesties voor oplossingsrichtingen gedaan. Zo is gekeken naar de ‘verwarde personen’ zelf, naar de ondersteuning en zorg die gemeenten geven en naar de keten van zorgverlening. Het Aanjaagteam onderkent dat onder de term ‘verwarde personen’ een brede en veelvormige problematiek schuilgaat, die moeilijk af te bakenen is. Voor het Aanjaagteam vallen onder de term ‘verwarde personen’ alle mensen die grip op hun leven (dreigen te) verliezen, waardoor het risico aanwezig is dat zij zichzelf of anderen schade berokkenen (Aanjaagteam Verwarde Personen, 2016b).

Een scherpe afbakening van het begrip ‘verward persoon’ is problematisch. Voor het Aanjaagteam is het al dan niet hebben van grip op het leven een belangrijk criterium. Onduidelijk blijft echter wat daar precies wel en niet onder verstaan moet worden. En gaat het hier om de persoon die verward is, of om zijn of haar gedrag dat als verward overkomt? Hoewel de groep deskundigen die zich over deze problematiek buigt het Aanjaagteam Verwarde *Personen* heet, spreekt het team zelf liever over personen met verward *gedrag*. Dat gedrag kan eenmalig zijn of vaker terugkomen. Het kan het gevolg zijn van een psychose of het kan een andere oorzaak hebben, zoals een ingrijpende gebeurtenis of een opeenstapeling van ingrijpende gebeurtenissen die leiden tot emotionele overbelasting, zoals een echtscheiding, verlies baan, verlies van een geliefde of financiële tegenslag.

De verandering in benaming van ‘verward persoon’ naar ‘persoon met verward gedrag’ lijkt misschien slechts een verschuiving in nuance. Het is echter voor veel betrokkenen toch wezenlijk, omdat de term ‘verward persoon’ in hun ogen te stigmatiserend zou zijn. Zij benadrukken dat iemands identiteit niet (alleen) bepaald wordt door tijdelijk gedrag of door een psychose. Iemand *is* niet zijn psychose, iemand *heeft* een psychose (zie bijvoorbeeld Van Hoof, 2016).

Een ander probleem bij de definitie van ‘verward persoon’ is het feit dat het woord ‘verward’ niet te objectiveren valt en nauw samenhangt met wat de waarnemer ‘normaal’ vindt (het normatieve kader). Met normaal wordt in dit geval bedoeld: passend bij de situatie. Wat de een normaal vindt, zal de ander wellicht als verward bestempelen en andersom. Dit is sterk afhankelijk van zaken als cultuur, opvoeding en sociale achtergrond, maar ook van de context waarbinnen dat gedrag plaatsvindt. Het is belangrijk voor ogen te houden dat als bepaald gedrag als ‘verward’ bestempeld wordt, dit gedaan wordt vanuit het eigen normatieve kader en vanuit de eigen perceptie van de context, meestal zonder dat er zicht is op de achtergrond en motivatie waaruit dat gedrag voortkomt. Het stigma ‘verward’ berust daarmee per definitie op een subjectief oordeel.

Ondanks deze bezwaren tegen de term ‘verwarde personen’, wordt in veel rapporten en beleidsteksten deze term nog steeds gebruikt. Deze term maakt namelijk wel duidelijk waar het om gaat, zo blijkt uit interviews: de problematiek van mensen die gedrag vertonen dat voortkomt uit mentale aandoeningen en dat als dermate (norm)afwijkend en inadequaat wordt ervaren dat deze personen mogelijk een gevaar voor zichzelf of voor hun omgeving vormen.

2.3 Subgroepen

Ondanks het ontbreken van een scherpe afbakening van het begrip ‘verward persoon’ zijn er wel subgroepen te onderscheiden op basis van onderliggende oorzaken van het ‘verwarde’ gedrag. Het vaststellen van deze onderliggende oorzaken is niet eenvoudig en moet dan ook overgelaten worden aan deskundigen op dit gebied (psychologen, psychiaters). Volgens de geconsulteerde deskundigen kunnen de volgende oorzaken ten grondslag liggen aan ‘verward gedrag’:

- > het doormaken van een psychose
- > aandacht vragen (‘roep om hulp’)
- > middelengebruik (alcohol, drugs, medicijnen)
- > afwijkend normatief kader (door bijvoorbeeld cultuur)
- > verminderde cognitieve capaciteit (bijvoorbeeld door verstandelijke beperking)
- > andere mentale beperkingen (zoals dementie).

Uit deze opsomming blijkt dat gedrag dat als ‘verward’ wordt bestempeld niet alleen hoeft voort te komen uit een psychische aandoening, maar ook te maken kan hebben met verminderde cognitieve vermogens, waardoor iemand de grip op zijn of haar leven verliest en tot onlogische, abnormale en niet-heilzame handelingen komt.

Opgemerkt moet worden dat niet alle vormen van verward gedrag direct leidt tot gevaarlijke situaties. Het Aanjaagteam Verwarde Personen onderscheidt vier categorieën van personen met verward gedrag (Aanjaagteam Verwarde Personen, 2016a):

1. Mensen met verward gedrag, die geen last veroorzaken, maar wel persoonlijk leed kennen.
2. Mensen die hulp of zorg nodig hebben, overlast veroorzaken maar niet gevaarlijk zijn.
3. Mensen die eerder in aanraking zijn geweest met strafrecht of specialistische (gedwongen) zorg.
4. Mensen met een strafrechtelijke titel, die (forensische) zorg nodig hebben.

Opgemerkt moet worden dat deze categorieën gaan over verschillende maten van overlast en strafbaarheid van het gedrag. Dit hoeven niet per se de mensen te zijn die met hun verwarde gedrag ook brandgevaarlijke situaties creëren of daadwerkelijk brand of explosies veroorzaken.

In dit verband moet ook opgemerkt worden dat een deel van de mensen met verward gedrag niet in beeld is bij hulpverlenende instanties. Dit kan zijn omdat een deel van deze mensen geen (reguliere, professionele) hulp zoekt. Mensen kunnen ook bewust hulpverlenende instanties ontlopen (Destoop, 2010). Deze groep personen wordt ook wel aangeduid als 'zorgmijders' (c.q. mensen die zorgvermijdend gedrag vertonen) en 'zorgvermoeiden' (c.q. mensen die hoop op een effectieve aanpak van hun problemen hebben verloren) (Aanjaagteam Verwarde Personen, 2016a).

Samenvattend

De aanleiding van dit onderzoek zijn signalen dat er sprake zou zijn van een bijzondere brandveiligheidsproblematiek bij zelfstandig wonende 'verwarde personen' en dat deze problematiek zou toenemen.

Een scherpe afbakening van het begrip 'verward persoon' is niet te geven. Voor het Aanjaagteam is het 'grip' hebben op je leven een belangrijk criterium. Onduidelijk blijft echter wat daar precies wel en niet onder verstaan moet worden. Het voorkomen van een stigmatiserend karakter wordt door het Aanjaagteam en enkele geconsulteerde deskundigen als belangrijk ervaren, zodoende spreken zij liever van personen die verward gedrag vertonen.

Bij gebrek aan een scherpe definitie is ook het afbakenen van specifieke subgroepen problematisch. Wel zijn een aantal kenmerken of toestanden te noemen die vaak met verward gedrag geassocieerd worden: het doormaken van een psychose, aandacht vragen ('roep om hulp'), middelengebruik (alcohol, drugs, medicijnen), afwijkend normatief kader (door bijvoorbeeld cultuur), verminderde cognitieve capaciteit (bijvoorbeeld door verstandelijke beperking) en andere mentale beperkingen (zoals dementie).

3 Invloed op brandveiligheid

In dit hoofdstuk staat deelvraag 2 centraal.

- > Is er sprake van brandveiligheidsproblematiek bij 'verwarde personen' wanneer zij extramuraal verblijven en waarom?

3.1 Brandveiligheid

Met brandveiligheid wordt gewoonlijk bedoeld dat zowel de kans op brand (ongewenst vuur) als de negatieve gevolgen van brand (in termen van sterfte, letsel en schade) zoveel mogelijk is gereduceerd. Brand kan nooit volledig uitgesloten worden. Immers: overal waar brandbare materialen, zuurstof en een energiebron aanwezig kunnen zijn, bestaat er in principe een kans op een ongewenste ontbranding, hoe klein die kans ook is. In het kader van de campagne Brandveilig leven probeert Brandweer Nederland de brandveiligheid te bevorderen. Op de website van Brandweer Nederland is hierover het volgende te lezen (Brandweer Nederland, n.d.; NVBR, n.d.).

Minder brand betekent minder leed, minder slachtoffers en minder schade. Burgers, bedrijven, instellingen en overheid hebben hun eigen rol bij het voorkomen van brand. Samen kunnen we ervoor zorgen dat we bewuster zijn van onze risico's en weten wat ons te doen staat om woonomgeving veiliger te maken. Dit noemen we Brandveilig leven. Bij de brandweer staat dit hoog op de agenda.

Een brandveilig leven bereiken we door kleine en grote dingen: het gesprekje met onze burens, de voorlichting van de brandweer op school en het aangaan van samenwerking met bedrijven of zorginstaties. De brandweer neemt in het hele land talrijke initiatieven voor het bevorderen van Brandveilig leven. Ook is de brandweer landelijk in gesprek over de samenwerking met andere branches en het verbeteren van de productveiligheid.

Dit betekent voor de brandweer dat we op veel verschillende terreinen ons eigen vakmanschap blijven verbeteren en onze invloed laten gelden. We zoeken naar verankering in wet- en regelgeving, we geven de samenwerking vorm met omgevingsdiensten (die voor gemeenten de vergunningverlening, toezicht en handhaving verzorgen), we zullen meer risicogericht dan regelgericht werken en passen onze vakbekwaamheid daarop aan. Risicobeheersing en incidentbestrijding zorgen samen voor een goede aansluiting van de vakgebieden.

Onder de term (Brand)Veilig Leven vallen tal van activiteiten om de veiligheid van mensen groter te maken. Dit kunnen verschillende initiatieven zijn die het veiligheidsbewustzijn en de zelfredzaamheid van burgers vergroten, zoals voorlichting op scholen, huisbezoeken, rookmelderacties, horecabezoeken en brandveiligheidschecks. (Brand)Veilig Leven is ook de naam van het project van de NVBR dat deze initiatieven in kaart brengt en doorvertaalt naar handvatten voor de toekomst.

Als brandveiligheid bevorderd moet worden, kan op twee gebieden ingezet worden (Gjøsund, Almklov, Halvorsen, & Storesund, 2017):

1. het beperken van risicovolle situaties
2. het beperken van de gevolgen wanneer er brand uitbreekt

Voor beide gebieden geldt dat vele actoren invloed kunnen hebben op brandveiligheid. Bij woningen is de brandveiligheid primair de zorg van de bewoner(s), maar daarnaast kunnen bijvoorbeeld de verhuurder van het pand, de architect, de meubelfabrikant, de regelgever, de brandweer en de gemeente (om er slechts enkelen te noemen) dingen doen of laten die invloed kunnen hebben op de brandveiligheid. Door de veelheid aan betrokken actoren wordt brandveiligheid ook wel als een ‘wicked problem’ omschreven (Gjøsund et al., 2017). Daarmee wordt een probleem bedoeld dat zo complex en ingewikkeld is en zoveel beïnvloedingsfactoren en actoren kent, dat het niet eenvoudig op te lossen is (Camillus, 2008). Zeker als het gaat om brandveiligheid bij kwetsbare groepen is dit het geval. Het problematische aan het bevorderen van brandveiligheid is bovendien dat het geen concreet meetbaar product oplevert. In een samenleving die steeds meer draait om productie en meetbare resultaten kan de zorg voor brandveiligheid in het gedrang komen (Gjøsund et al., 2017).

3.2 Casuïstiek

In deze paragraaf kijken we naar de wijze waarop ‘verwarde personen’ in online gepubliceerde nieuwsberichten in verband worden gebracht met brand.

3.2.1 Brand en ‘verwarde personen’ in het nieuws

In het kader van dit deelonderzoek is er gezocht naar online geplaatste nieuwsberichten die duiden op (mogelijk) verward gedrag in relatie tot het (dreigen met) ontstaan van brand of een explosie in de periode januari 2015 tot en met december 2016 (zie paragraaf 1.2). Deze search heeft 38 incidenten opgeleverd. Bij de berichtgeving over de 38 incidenten werd in 22 gevallen geschreven over directe gevolgen van het incident voor de bewoner en omwonenden. Van deze 22 incidenten waren er:

- > 3 incidenten met fatale afloop, zonder gewonden, zonder evacuatie
- > 4 incidenten met fatale afloop, zonder gewonden, met evacuatie
- > 1 incident met fatale afloop, gewonden en evacuatie
- > 5 incidenten zonder fatale afloop, met gewonden en evacuatie
- > 9 incidenten zonder fatale afloop en gewonden, met evacuatie

Zie bijlage 3 voor de volledige tabel.

In de periode 2015-2016 zijn er, volgens de berichtgeving, acht personen overleden bij branden of explosies die gerelateerd werden aan verward gedrag. Dit gedrag kwam bij deze incidenten tot uiting variërend van het veroorzaken van een ontploffing in een woning, het in brand steken van de woning of het eigen lichaam.

De incidenten zijn naast de onderverdeling in gevolgen voor de bewoner of omwonenden in twee categorieën in te delen: brandstichting en explosie(gevaar). Van de 38 incidenten gaat het 23 keer om brandstichting en 15 keer om een explosie of de dreiging een explosie te veroorzaken.

3.2.2 Geconstateerde brandrisico's in praktijk

Voor zover bekend worden er noch landelijk, noch regionaal, noch lokaal door de brandweer gegevens bijgehouden over de geestelijke toestand van mensen bij wie brand is uitgebroken. De brandweer kent geen E33-notering zoals de politie die heeft (zie hoofdstuk 5). Navraag bij officieren van dienst, bevelvoerders en brandonderzoekers uit verschillende delen van Nederland leert echter dat veel brandweermensen wel bekend zijn met situaties waarbij zij een vermoeden hadden van het aanwezig zijn van een psychische en/of cognitieve aandoening (al dan niet in combinatie met andere problemen) bij betrokkenen bij een brand. Op een landelijke bijeenkomst van het Team Brandonderzoek (TBO) schatte het merendeel van de aanwezige brandonderzoekers dat gemiddeld één keer per maand in hun veiligheidsregio sprake is van een incident met betrokkenheid van een verward persoon. De handelingen die zij in de praktijk tegenkomen variëren van verzameldrang (hoarding), verwaarlozing, veroorzaken vrije uitstroom van gas, onjuist gebruik apparatuur, brandstichting, open vuur en handelingen naar aanleiding van afsluiten nutsvoorzieningen. Een voorbeeld hiervan is te vinden in het boek *Verhalen van de brandweer* (Middelbeek, 2016) waarin een breed scala aan casuïstiek uit de dagelijkse brandweerpraktijk is opgetekend op basis van interviews met brandweermensen. Bij de volgende casus uit dit boek, was zeer waarschijnlijk sprake van iemand die gedrag vertoonde dat als 'verward' aangemerkt zou kunnen worden.

'Brand?' De oude man in de deuropening schudt zijn hoofd. 'Niet bij mij.'

'Ja, maar uw achterburen hebben het gezien.'

Het oude baasje kijkt me onbewogen aan. 'Bij mij brandt het niet.'

'Mogen we dan even binnen kijken?'

'Nee.'

'Maar meneer...'

'Ik heb geen brand.'

Ik kijk hem verwonderd aan. Al weet je honderd procent zeker dat je geen brand hebt, als er een brandweerauto voor je deur stopt en er een paar brandweerlieden in vol ornaat aanbellen, dat zet je toch even een stapje opzij?

Zo niet dit mannetje. Hij schudt opnieuw ferm zijn hoofd als ik mijn vraag herhaal. Nee, we mogen niet binnen kijken en nee, hij heeft al helemaal geen brand.

Het probleem is dat ik vrij zeker weet dat er in zijn huis wel brand is. We hebben een melding gekregen dat de achterburen vlammen hebben gezien op de tweede verdieping. Omdat het niet helemaal duidelijk was om welk huis het ging, hebben we in de straat bij diverse appartementen op tweehoog aangebeld. Die bewoners reageerden allemaal verrast: nee, bij hen was er geen brand, maar natuurlijk mochten we even kijken.

We overleggen met de politie. Wij mogen alleen toegang vorderen als er aantoonbaar direct gevaar is voor mens of dier. Dat is bij brand altijd het geval, maar omdat we nog niet met eigen ogen de vlammen in het appartement hebben vastgesteld, kunnen we onszelf nu nog geen toegang verschaffen.

‘Meneer?’ Een van de burens bij wie we net binnen zijn geweest staat naast me. ‘Heel gek, maar de brand lijkt wel minder te worden.’

Ik kijk hem aan. Brand gaat razendsnel en wordt over het algemeen niet vanzelf minder.

‘Meneer,’ probeer ik nog een keer bij de oude man, ‘bent u de brand aan het blussen?’

‘Ik zei u toch: ik heb geen brand.’

Ik kijk weer naar de politieagent. Op dit moment zie ik geen rook, maar dat kan wel kloppen. We staan beneden bij de voordeur en als de deur naar het appartement op de tweede verdieping dicht is, zal de rook hier niet zo snel komen. Maar terwijl we hier staan, brandt het daar wel verder en het gevaar voor de omliggende panden wordt steeds groter. De tijd begint nu ook een rol te spelen.

‘Meneer,’ neemt de agent het na kort overleg met zijn collega over, ‘we willen graag even bij u binnen kijken.’

De agent kan rekenen op hetzelfde antwoord als wij eerder al kregen, maar hij heeft meer middelen tot zijn beschikking. Hij vertelt de man dat de politie toegang vordert tot zijn woning. Daar is de bewoner het bepaald niet mee eens. Hij maakt zich breed en stribbelt tegen, maar zijn eigen veiligheid en die van de burens gaat boven zijn wil, dus beweegt de politie hem met zachte dwang naar de stoep.

Mijn ploeg en ik lopen naar boven. De deur van het appartement zit niet op slot en ik duw hem open. Het kost me een paar seconden om tot me te laten doordringen waar ik naar kijk. Het enige wat ik zie zijn kranten. Stapels en stapels, tot aan het plafond. Er is een klein looppadje naar de keuken, waar een pannetje op het fornuis staat, maar dat is niet de oorzaak van de brand. Ik volg het padje terug en kom bij een bed en een kleine badkamer. Verder is iedere vierkante centimeter van het huis ingenomen door die stapels. Er zijn geen meubels, niks.

Na enig zoeken vinden we de plek van de brand, die inderdaad alweer bijna uitgegaan is. Op zichzelf branden kranten erg goed, een losse krant in de open haard is zo weg. Maar deze stapels zijn zo zwaar en samengeperst dat er geen zuurstof meer tussen zit en er dus ook geen ontbranding plaatsvindt. De buitenkant is dichtgeschroeid en daarna is het vuur vanzelf gedoofd. Wat niet betekent dat het niet opnieuw kan gebeuren – en dat is nog maar een van de risico’s van zo’n krantenpakhuis. Straks op de kazerne zal ik er melding van maken bij de afdeling bouwkunde van de gemeente, want deze enorme stapels papier vormen een grote belasting voor de vloer.

We laten het huis voor wat het is en lopen weer naar beneden, waar we verslag uitbrengen aan de politie. Een paar agenten lopen naar boven. Ik kijk nog even naar het oude mannetje en vraag me een heleboel dingen af. Ik hoop maar dat hij goede hulp krijgt”

Uit: *Verhalen van de brandweer* (Middelbeek, 2016).

Naast casuïstiek van echte branden worden brandweermensen en medewerkers van bijvoorbeeld woningbouwcorporaties, gemeenten of de GGD regelmatig geconfronteerd met situaties waarbij nog geen brand is ontstaan, maar die zij wel als brandonveilig beschouwen. In veel gevallen gaat het om mensen die lijden aan verzameldrang (hoarding) of bij wie om een andere reden een onleefbare en brandgevaarlijke situatie is ontstaan. Soms is er ook sprake van slechte hygiëne en een gevaar voor de constructieve veiligheid. In het boek *Let niet op de rommel*

(Plenter & Van Kessel, 2013) worden vele voorbeelden uit de loopbaan van Henk Plenter van GGD Amsterdam gegeven.

Een bijzondere categorie vormen mensen die de gaskraan open laten staan (al dan niet met het oog op zelfdoding). Hier kunnen veel brandweermedewerkers ook diverse voorbeelden van noemen. Ook zijn bij brandweer en woningbouwverenigingen voorbeelden bekend van mensen die binnenshuis een open vuur maken of barbecueën.

3.3 Relatie geestelijke gesteldheid

Zoals in het vorige hoofdstuk aangegeven, maakt het Aanjaagteam Verwarde Personen onderscheid in vier categorieën voor mensen die verward gedrag vertonen, al naar gelang de schadelijkheid of strafbaarheid van de daden die voortkomen uit het betreffende gedrag. Brandveiligheidsrisico's spelen geen rol bij deze indeling. Het is dan ook niet per se zo dat mensen uit de eerste categorie het minste brandrisico veroorzaken en mensen uit de vierde categorie de meeste. Mensen die zijn ingedeeld in categorie 1 kunnen immers gedrag vertonen dat weliswaar niet direct als overlast of als fysiek bedreigend wordt ervaren, maar dat toch grote invloed kan hebben op de brandveiligheid van deze mensen en hun directe omgeving. En andersom kunnen mensen uit categorie 3 en 4 gedrag vertonen dat strafbaar is of dat vraagt om (gedwongen) zorg, maar dat niet direct van invloed is op brandveiligheid.

Uit de dagelijkse praktijk van veiligheidsregio's en brandwondencentra kan wel degelijk vermoed worden dat er een relatie bestaat tussen 'verwarde personen' en brand(on)veiligheid. Ook nemen brandweermensen in de praktijk gedrag waar dat zij als 'afwijkend' of 'merkwaardig' bestempelen en dat soms leidt tot brandonveilige situaties. Uit gesprekken met brandweermensen, woningbouwverenigingen en mensen uit de ggz komen de volgende categorieën van gevolgen of uitingen van 'verward gedrag' naar boven:

- > hoarding (verzameldwang)
- > ontbreken van woonvaardigheden
- > onjuist gebruik elektrische apparatuur
- > suïcidaal gedrag
- > (dwangmatige) brandstichting
- > vergeetachtigheid

Hoarding

Van (compulsive) hoarding of verzameldwang is sprake als iemand grote hoeveelheden spullen bewaart die in de ogen van anderen geen of weinig economische of emotionele waarde hebben, zoals oude kranten. Vanaf januari 2017 is de *Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders 5th Edition* (kortweg: DSM5) van kracht in de Nederlandse geestelijke gezondheidszorg. In deze DSM5 is voor het eerst hoarding aangemerkt als een psychische stoornis. De criteria voor de diagnose *hoarding disorder* zijn als volgt (American Psychiatric Association, 2014):

- > Een persistente moeite bezittingen weg te doen of er afstand van te nemen, ongeacht de werkelijke waarde.

- > Deze moeite komt voort uit een sterk gevoelde behoefte om bepaalde voorwerpen te bewaren, en uit de lijdensdruk die gepaard gaat met het wegdoen van deze voorwerpen.
- > De moeite om bezittingen weg te doen, leidt tot de verzameling van een grote hoeveelheid bezittingen die in de weg staan en voor zo veel rommel zorgen dat de woonruimtes nauwelijks voor hun eigenlijke functie kunnen worden benut. Als er ruimtes zijn opgeruimd, is dat alleen dankzij tussenkomst van derden (zoals een familielid, schoonmaker of instantie).
- > Het verzamelen veroorzaakt klinisch significante lijdensdruk of beperkingen in het sociale of beroepsmatige functioneren, of het functioneren op andere belangrijke terreinen (waaronder de instandhouding van een veilige omgeving voor zichzelf en anderen).
- > Het verzamelen kan niet worden toegeschreven aan een somatische aandoening (zoals hersenbeschadiging, cerebrovasculaire aandoening of het syndroom van Prader-Willi).
- > Het verzamelen kan niet beter worden verklaard door de symptomen van een andere psychische stoornis (zoals obsessies bij een obsessieve-compulsieve stoornis, afgenomen energie bij een depressieve stoornis, wanen bij schizofrenie of een andere psychotische stoornis, cognitieve deficiëntie bij een neurocognitieve stoornis of beperkte interesses bij een autismespectrumstoornis).

Ontbreken van woonvaardigheden

Met woonvaardigheden worden die vaardigheden bedoeld die nodig zijn om gezond, comfortabel, schoon en veilig te kunnen wonen. Dit betekent onder meer het regelmatig opruimen en schoonhouden van je woning, het uit (laten) voeren van onderhoud en het voorkomen en oplossen van (brand)onveilige situaties.

Onjuist gebruik elektrische apparatuur

Het onjuist gebruik van elektrische apparatuur kan voorkomen bij mensen die onvoldoende over woonvaardigheden beschikken, maar kan ook voorkomen bij mensen die hun woning verder prima op orde hebben. Hieronder valt bijvoorbeeld het plaatsen van elektrische kacheltjes in de buurt van brandbare objecten, het niet tijdig vervangen van beschadigde apparatuur en het aansluiten van te veel zware apparatuur op één verlengsnoer.

Suïcidaal gedrag

Mensen die zichzelf van het leven willen beroven of die de indruk willen wekken dat ze zichzelf van het leven willen beroven kunnen dat op veel manieren doen. Eén van die manieren is door het stichten van brand of door het veroorzaken van een gasexplosie in een woning.

Brandstichting

Er zijn vele vormen en gradaties van brandstichting die variëren van het veroorzaken van brand door roekeloosheid of ernstige nalatigheid tot het doelbewust en berekenend in brand steken van iets. Brandstichting kan ook voortkomen uit psychische nood of uit waanideeën (psychoses).

Vergeetachtigheid

Mensen waarvan het korte termijngeheugen niet optimaal functioneert kunnen door hun vergeetachtigheid brandgevaarlijke situaties doen ontstaan. Te denken valt aan vergeten om het gas uit te doen.

Samenvattend

De vraag naar brandveiligheid heeft zowel betrekking op de kans op brand als op de mate waarin een eenmaal ontstane brand kan leiden tot doden, gewonden en materiële schade. Op basis van de beschikbare gegevens kan niet bewezen worden dat sprake is van een bijzondere brandveiligheidsproblematiek bij de onderscheidde subgroepen, noch ten aanzien van hun eigen veiligheid, noch ten aanzien van hun burens.

Tegelijkertijd bestaat er bij de geïnterviewde professionals wel degelijk een beeld dat er sprake is van bijzondere problematiek. Ook zijn er verschillende casussen bekend van branden waarbij vermoedelijk een relatie bestond tussen het ontstaan van de brand en het (vermeende) 'verwarde gedrag' van een zelfstandig wonend persoon. Een zoektocht naar online gepubliceerde nieuwsberichten heeft 38 relevante casussen opgeleverd. De volgende categorieën van 'verward gedrag' in relatie tot brandgevaar worden door professionals benoemd: hoarding, ontbreken van woonvaardigheden, onjuist gebruik elektrische apparatuur, suïcidaal gedrag, vergeetachtigheid en (dwangmatige) brandstichting.

4 Onderkenning problematiek

In dit hoofdstuk staat deelvraag 3 centraal.

- > Wordt de brandveiligheidsproblematiek bij 'verwarde personen' onderkend door professionals van ggz-instanties, woningbouwcorporaties en gemeenten?

4.1 Praktijk

Professionals van ggz-instanties, woningbouwcorporaties en gemeenten die in het kader van dit onderzoek geïnterviewd zijn onderkennen dat er sprake is van een brandveiligheidsproblematiek bij een deel van de mentaal kwetsbare mensen. Uit eigen ervaring of van horen zeggen kunnen zij situaties opnoemen waarbij de mentale toestand van de bewoner van een woning heeft bijgedragen aan het ontstaan van een brandgevaarlijke situatie.

Tegelijkertijd wijzen zij erop dat brandveiligheid in de dagelijkse praktijk weinig aandacht krijgt. Dit komt volgens hen door recente ontwikkelingen in de geestelijke gezondheidszorg en de prioriteiten die in de geestelijke gezondheidszorg gesteld worden.

4.2 Ontwikkelingen geestelijke gezondheidszorg

Er zijn in de afgelopen jaren veel zaken veranderd in de geestelijke gezondheidszorg. Gemeenten hebben een prominentere rol gekregen in de verantwoordelijkheid voor de opvang en zorg voor personen die verward gedrag vertonen. Naast deze decentralisering is door veranderingen in het beleid een trend van extramuralisering, zoals een afname van het aantal bedden in instellingen. De uitwerking van deze ontwikkelingen is nog steeds gaande en vraagt om aanpassingen van betrokken instanties, professionals en gemeenten in Nederland. Voor deze instanties is het nog een zoektocht om verder invulling te geven aan de beleidswijzigingen in de organisaties zelf en de wijze waarop samenwerking en afstemming met andere betrokken organisaties op een werkbare manier ingevuld kan worden. In de praktijk zijn er voorbeelden van mensen met mentale problematiek die cliënt zijn van meer dan 20 verschillende instanties op hetzelfde moment. In gesprekken met verschillende professionals die betrokken zijn bij de zorg en veiligheid van mensen met mentale problematiek, komen twee thema's naar voren: 1. samenwerken en privacy en 2. veiligheid.

4.3 Samenwerken en privacy

De snelheid waarmee beleidsveranderingen zijn doorgevoerd is hoog. Te hoog volgens sommige deskundigen. Gemeenten, zorgaanbieders en andere betrokken organisaties worden geacht intensief samen te werken, maar zij kunnen vaak onvoldoende snel op die veranderingen inspelen. In verschillende gemeenten worden multidisciplinaire sociale wijkteams opgericht die de samenwerking vorm moeten geven. Optimale en effectieve zorgverlening aan cliënten is het doel, waarbij steeds meer de insteek is om met één hulpverlener en één plan per cliënt of gezin te werken, ondanks dat er misschien meerdere instanties bij betrokken zijn. Dit sluit aan bij de conclusie van het Aanjaagteam Verwarde Personen dat pleit voor een persoonsgerichte aanpak, waarbij de nadruk ligt op domeinoverstijgend werken en waarbij gemeenten meer in de 'lead' dienen te komen. De betrokken organisaties ondersteunen deze visie. Deze samenwerkingen lopen echter regelmatig vast op het privacyvraagstuk. Zo mag een instantie bijvoorbeeld geen informatie over hun cliënten delen met partnerorganisaties. Beroepsgeheim en de consequenties van een tuchtraad staat samenwerken voor onder andere de ggz regelmatig in de weg. Daardoor zijn gemeentelijke instellingen, politie, brandweer en woningcorporaties niet altijd op de hoogte van de aanwezigheid van mensen die mogelijk verward gedrag kunnen vertonen en de veiligheid van henzelf en hun omgeving in gevaar kunnen brengen. Dit heeft gevolgen voor de mogelijkheden om vroegtijdig personen die mogelijk verward gedrag kunnen vertonen te signaleren.

4.4 Veiligheid

Door de extramuralisering en ambulantisering komen mentaal kwetsbare mensen die mogelijk verward gedrag kunnen vertonen vaker zelfstandig te wonen. Waar eerst de verantwoordelijkheid voor deze cliënten lag bij de instelling waar zij verbleven (waar veelal continu toezicht was) is deze verantwoordelijkheid nu bij de cliënten zelf komen te liggen, dan wel bij hun directe omgeving of hun zorgverleners of begeleiders (die meestal niet 24 uur per dag aanwezig zijn). De begeleiding draagt bij aan het zelfstandig wonen en functioneren van deze mensen door bijvoorbeeld hulp bij het vinden van een baan, re-integratie in de samenleving of gezinsbegeleiding.

Bij de begeleiding in het functioneren en zelfstandig wonen van deze mentaal kwetsbare mensen hoort ook de zorg voor sociale veiligheid en het voorkomen van overlast. Een vorm van veiligheid waar echter niet direct aandacht aan wordt besteed is brandveiligheid. De brandweer wordt in veel gevallen niet direct gezien als kern- en/of samenwerkingspartner. Via de GGD (gemeenten) wordt de brandweer bij verschillende gemeenten wel betrokken wanneer professionals achter de voordeur brandonveilige situaties aantreffen. Die professionals handelen daarbij vaak uit eigen initiatief en maken een inschatting van de brandveiligheid op basis van logisch nadenken of praktisch oogpunt. In de gesprekken met professionals werd aangegeven dat er geen specifieke voorlichting gegeven wordt, er geen checklijst gebruikt wordt en dat de kennis over wat mogelijk brandgevaarlijke gedragingen of situaties kunnen zijn veelal ontbreekt bij diegene die achter de voordeur komen bij cliënten.

Samenvattend

Hoewel veel professionals van gemeenten, organisaties op het gebied van de geestelijke gezondheid en woningbouwcorporaties erkennen dat brandveiligheid van zelfstandig wonende mentaal kwetsbare mensen belangrijk is, geven zij tevens aan dat brandveiligheid meestal geen hoge prioriteit krijgt. De meeste organisaties op dit gebied zijn momenteel hard bezig om verder invulling te geven aan beleidswijzigingen in de organisatie van de geestelijke gezondheidszorg en richten zich daarbij vooral op het primaire proces (het verlenen van geestelijke zorg). Verder geven professionals aan dat het belang van privacy van mensen die te maken hebben met mentale problematiek het goed samenwerken met andere organisaties soms in de weg staat, ook als het gaat om het verbeteren van brandveiligheid

5 Omvang en ontwikkeling

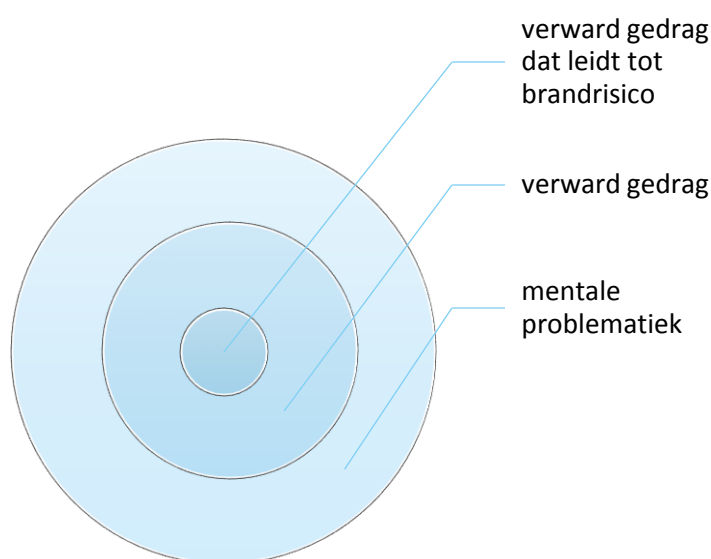
In dit hoofdstuk staat deelvraag 4 centraal.

- > Wat is de omvang van de problematiek van verwarde personen hoeverre is er een toe- of afname van de brandveiligheidsproblematiek bij 'verwarde personen' te verwachten?

5.1 Omvang

Zoals uit de voorgaande hoofdstukken is gebleken is de groep 'verwarde personen' niet scherp af te bakenen.

Vanwege het feit dat het begrip 'verwarde personen' diffuus en subjectief is, is het niet mogelijk om de prevalentie van verwarde personen in Nederland in cijfers uit te drukken. Wel wordt verward gedrag vaak gelinkt aan mentale problematiek. Hierover zijn wel cijfers bekend. Daarbij moet opgemerkt worden dat mentale problematiek (psychisch of cognitief) niet gelijkstaat aan verward gedrag en dat niet elke vorm van verward gedrag een brandveiligheidsrisico oplevert. Schematisch kan dat als volgt voorgesteld worden:

Figuur 5.1 Mentale problematiek, verward gedrag en brandrisico

In de volgende paragrafen wordt de schematische weergave in figuur 5.1 aangehouden. Eerst worden cijfers over mentale problematiek gepresenteerd, waarbij onderscheid wordt gemaakt tussen psychische stoornissen in het algemeen, psychische stoornissen in combinatie met zorggebruik en het hebben van beperkte cognitieve vermogens. Vervolgens worden cijfers over de door de

politie geregistreerde incidenten met 'verwarde personen' (E33-incidenten) gepresenteerd. Ten slotte verward gedrag in relatie met brandrisico besproken waarbij ook cijfers uit de brandwondencentra worden gepresenteerd.

De gepresenteerde cijfers zijn voornamelijk afkomstig uit een inventarisatie die het Aanjaagteam Verwarde Personen heeft laten uitvoeren door onderzoekers van de Universiteit van Amsterdam naar de omvang van de groep 'verwarde personen' in Nederland (De Vries, Spruit, & Stams, 2016). Deze inventarisatie bestond uit een literatuurstudie gebaseerd op de gegevens van de Nationale Politie en op Nederlandse onderzoeksrapporten en beleids- en kamerstukken over 'verwarde personen', aangevuld met (inter)nationale literatuur over de prevalentie van psychische stoornissen. De focus van dit literatuuronderzoek was op personen bij wie sprake is van (een verhoogde kans op) gedrag waarbij iemand zichzelf of anderen schade toebrengt. De gegevens uit de literatuurstudie van De Vries et al. (2016) zijn kritisch gewogen en waar mogelijk aangevuld met literatuur en gegevens over brandveiligheid.

5.1.1 Mentale problematiek

De omvang van de mentale problematiek wordt uitgesplitst naar psychische stoornissen in het algemeen, psychische stoornissen in combinatie met zorggebruik en het hebben van beperkte cognitieve vermogens.

Psychische stoornissen in het algemeen

Voor het overzicht van de prevalentie van psychische stoornissen in Nederland gebruiken De Vries et al. (2016) literatuur die zich baseert op gegevens uit de NEMESIS-2 studie (Netherlands Mental Health Survey and Incidence Study-2). Hierin kan de psychische stoornis variëren van een depressieve stoornis tot een angststoornis of fobie. Ook dwangmatig gebruik van alcohol of drugs wordt hieronder verstaan (middelenstoornis). Dit resulteert voor 2009 in een 12-maands prevalentie van een psychische stoornis bij volwassenen (18-64 jaar) van 18 procent (Veerbeek, Knispel, & Nuijen, 2015, p. 12). Dit percentage is niet significant verschillend van de 12-maandsprevalentie die in de NEMESIS-1 studie is gerapporteerd. Dit komt neer op 1,9 miljoen personen van 18 tot en met 64 jaar die in 2009 een psychische stoornis hadden.

De ernst van een psychische stoornis kan uiteenlopen van relatief mild tot een ernstige psychische aandoening (EPA). Hoewel EPA soms diagnostisch omschreven wordt als een psychose is de restrictie van EPA tot psychose omstreken aangezien ook niet-psychotische beelden ernstig kunnen zijn. Een groep experts heeft op basis van consensus de definitie van EPA bijgesteld en een schatting van de prevalentie gemaakt. Volgens de criteria die door (Delespaul & Consensusgroep EPA, 2013) zijn voorgesteld, spreekt men over een EPA wanneer:

- > er een psychiatrische stoornis is die zorg/benadeling noodzakelijk maakt
- > die ernstige beperkingen in het sociaal en/of maatschappelijk functioneren geeft
- > en deze beperking oorzaak en gevolg van de psychiatrische stoornis is
- > en niet van voorbijaande aard is (ten minste enkele jaren)
- > waarbij gecoördineerde professionele zorg is geïndiceerd.

De prevalentie van EPA onder de Nederlandse bevolking wordt door de consensusgroep geschat op 1,7 procent (Delespaul & Consensusgroep EPA, 2013). Uitgaande van een bevolking van ruim 17 miljoen (CBS, Bevolkingsteller, december 2016) komt dit neer op een kleine 300.000 mensen.

Ook hier geldt weer de opmerking dat mensen met een (al dan niet ernstige) psychische aandoening lang niet allemaal verward gedrag vertonen, laat staan verward gedrag dat leidt tot brandonveiligheid.

Psychische stoornissen en zorggebruik

Psychische stoornissen blijken niet zeldzaam te zijn, maar niet alle mensen met een psychische stoornis maken hiervoor gebruik van zorg. Om zicht te krijgen op het zorgdomein hebben De Vries et al. (2016) de gegevens van ggz-instellingen gebruikt die deelnamen aan de Landelijk Monitor Intramurale ggz of de Landelijke Monitor Ambulant Zorggebruik. Naast de gegevens over intramuraal en ambulant zorggebruik, zijn er ook gegevens beschikbaar over het aantal onvrijwillige opnemingen in psychiatrische ziekenhuizen. De resultaten uit de geïncludeerde studies lieten een daling zien in de intramurale capaciteit, maar het aantal opnameperioden steeg met 12 procent tussen 2013-2014 tot 68.979 opnamen van 34.904 unieke cliënten. Deze laatste resultaten zijn afkomstig van 29 van de 102 aangeschreven instellingen (Van Hoof et al., 2015).

De resultaten voor ambulant zorggebruik in 2014 waren afkomstig van 57 ggz-instellingen. In totaal kregen 532.000 cliënten een ambulante behandeling, met als kanttekening dat hier dubbeltellingen in kunnen zitten. Daarnaast wordt aangegeven dat circa 20 procent van de ambulante ggz-cliënten aan een ernstige psychische aandoening lijdt. In de periode 2012-2014 werd er uit gegevens van 32 instellingen een afname van 16 procent gerapporteerd in het aantal cliënten met ambulante zorg. Het totaal aantal onvrijwillige opnemingen in psychiatrische ziekenhuizen volgens de gegevens van de Raad voor de Rechtspraak is in de periode 2008-2013 jaarlijks toegenomen tot 22.900 beschikkingen in 2013.

Bovenstaande resultaten laten een afname in intramurale ggz capaciteit zien, maar een stijging in aantal opnameperioden per cliënt. Ook het aantal onvrijwillige opnemingen is gestegen. Hoewel er een afname was van het totaal aantal cliënten met ambulante zorg tussen 2012-2014, kregen circa 532.000 cliënten een ambulante behandeling in 2014.

De resultaten van de deelnemende ggz-instellingen kunnen niet zonder meer geëxtrapoleerd worden naar landelijke cijfers voor alle ggz-instellingen. Uit de literatuurreview blijkt echter wel dat er een substantiële groep personen gebruikmaakt van intramurale en ambulante ggz-zorg. In hoeveel gevallen er bij deze groep ook sprake is van gedrag dat door anderen als 'verward' wordt bestempeld en in hoeveel gevallen dit 'verwarde gedrag' vervolgens zal leiden tot brandonveilige situaties is onbekend.

Beperkte cognitieve vermogens

Om in de huidige maatschappij zelfstandig te kunnen functioneren en grip op je leven te hebben, is een bepaalde mate van cognitief vermogen nodig. Iemand die niet over voldoende cognitieve vermogens beschikt kan moeite hebben met zaken als communicatie, relaties, zelfverzorging of zelfstandig wonen. Door hun

cognitieve beperking kunnen zij gedrag vertonen dat door anderen als niet adequaat of verward gezien wordt. Soms kan dit ook leiden tot brandgevaarlijke situaties.

Een algemeen gebruikte maat voor het cognitieve vermogen is het Intelligentie Quotiënt (IQ). Volgens de klassieke definitie wordt gesteld dat iemand met een IQ lager dan 70 een verstandelijke beperking heeft. Schattingen van het Sociaal en Cultureel Planbureau over 2013 geven aan dat 142.000 mensen in Nederland een verstandelijke beperking hebben. Dat is 0,85 procent van de bevolking. Daarnaast is er een groep mensen met een IQ tussen de 70 en 85. Deze groep wordt geschat op zo'n 2,2 miljoen mensen (13 procent) in Nederland (cijfers 2013). Een deel van deze groep heeft zodanige bijkomende problemen dat zij van dezelfde zorg gebruikmaken, en mogelijk soortgelijk gedrag vertonen, als mensen met een IQ lager dan 70. Deze groep wordt geschat op 1,4 miljoen mensen (8 procent) (Woittiez, Putman, Eggink, & Ras, 2014).

Een groep mensen met beperkte cognitieve vermogens die reeds in het onderzoek naar brandveiligheid in relatie tot vergrijzing aan de orde gekomen is zijn mensen die lijden aan dementie (Brandweeracademie & Nederlandse Brandwonden Stichting, 2016). Schattingen van de omvang van deze groep lopen uiteen. Alzheimer Nederland schat het aantal mensen met dementie op 260.000 ofwel 1,5 procent van de bevolking (cijfers 2014). Deze schatting is gebaseerd op het ERGO-bevolkingsonderzoek uit 1990-1993. Cijfers van huisartsen geven een ander beeld. In 2015 waren bij huisartsen 104.000 mensen met dementie geregistreerd: 0,6 procent van de bevolking (RIVM, 2016a).

5.1.2 Incidenten met 'verwarde personen'

De brandweer houdt landelijk geen gegevens bij van het aantal branden waarbij mensen betrokken waren die vermoedelijk mentale problemen hadden. Op lokaal of regionaal niveau worden er door de brandweer wel cijfers bijgehouden die relevant zijn voor de problematiek. Een voorbeeld is het Team Woningvervuiling in Rotterdam (waar de brandweer in participeert). Dit team is in 2015 139 keer in actie gekomen bij hoorders.

De politie registreert wel op landelijk niveau meldingen waarbij personen betrokken waren die een verwarde of overspannen indruk maken en die om politieoptreden vragen omdat deze personen overlast veroorzaken. In de registratie van de Nationale Politie worden deze incidenten geregistreerd onder de registratie E33: 'overlast door gestoorde/overspannen personen'. Uit deze registratie blijkt dat het aantal E33 incidenten over de periode 2011-2015 gemiddeld met 13 procent per jaar toenam, tot het aantal van 65.831 in 2015. Ook lokale cijfers over het aantal incidenten met 'verwarde personen' wijzen op een toename. Zo is het aantal incidenten waarbij volgens de politie verwarde of overspannen personen betrokken waren in Rotterdam met gemiddeld 13 procent per jaar toegenomen (een stijging van 28 procent in de periode 2013-2014). De stijging in Amsterdam bedroeg gemiddeld 8 procent per jaar (een stijging van 35 procent in de periode 2010-2014). Als belangrijkste kanttekening bij deze resultaten geven De Vries et al. (2016) aan dat door de eenzijdigheid van bronnen, beperkingen in het registratiesysteem en de verschillende inclusiecriteria tussen de studies deze cijfers met voorzichtigheid moeten worden geïnterpreteerd. Het daadwerkelijke aantal unieke 'verwarde personen' kan door deze beperkingen zowel hoger als lager liggen (De Vries et al., 2016). Daarnaast

betreft de E-33 registratie *alle* soorten meldingen waar de politie bij is gekomen, dus niet alleen wanneer er sprake is van een risico voor de brandveiligheid.

5.2 Brandrisico en ‘verwarde personen’

Uit internationale literatuur blijkt dat mensen met een psychiatrische voorgeschiedenis oververtegenwoordigd zijn in de brandwondencentra (McKibben et al., 2009). Zo werd op basis van een interview bij 66 procent van de patiënten opgenomen in een Zweeds brandwondencentrum een psychiatrische stoornis volgens de DSM4-criteria in de voorgeschiedenis vastgesteld. Ook had 52 procent een psychiatrische episode in de 12 maanden voor het ongeval. De 12-maands prevalentie van een psychiatrische stoornis van de Zweedse bevolking was 30 procent (Dyster-Aas, Willebrand, Wikehult, Gerdin, & Ekselius, 2008). Daarnaast blijkt uit een Amerikaans onderzoek dat 22 procent van de patiënten in een Amerikaans brandwondencentrum aan de criteria voor een persoonlijkheidsstoornis voldoet, terwijl het voorkomen van persoonlijkheidsstoornissen in de Amerikaanse bevolking procentueel lager ligt, namelijk tussen de 9 en 13 procent (McKibben et al., 2009).

Uit de gezamenlijke registratie van de drie Nederlandse brandwondencentra (NBR R3) blijkt dat er in de periode 2010-2015 bij bijna 10 procent van de acute opnamen van brandwondpatiënten ook sprake is van een psychische toestand op het moment van het ontstaan van de brandwond. Onder het begrip psychische toestand zijn de volgende groepen uit de registratie samengenomen: patiënten met een mentale retardatie, automutilatie of psychische stoornis, poging tot zelfmoord of intoxicatie van het slachtoffer. Uit de registratie van ziektegeschiedenis blijkt dat 7 procent van de opgenomen patiënten ten tijde van het ontstaan van de brandwond onder psychiatrische behandeling stond. Het hebben van een psychiatrische voorgeschiedenis hoeft uiteraard niet te betekenen dat deze personen verward zijn of dat de brandwond het resultaat is van verward gedrag. Jaarlijks worden er gemiddeld 72 patiënten in een brandwondencentrum opgenomen waarbij de psychisch toestand van de patiënt een rol heeft gespeeld in het ontstaan van de brandwond. Opgemerkt moet worden dat bovenstaande brandwonden niet alleen veroorzaakt zijn door vuur maar bijvoorbeeld ook door hete vloeistoffen of contact met hete voorwerpen.

5.3 Ontwikkelingen

Om dezelfde redenen dat er geen eenduidige cijfers zijn te geven ten aanzien van de huidige omvang van de problematiek, kunnen er ook geen cijfermatig onderbouwde voorspellingen worden gedaan ten aanzien van toe- of afname van de problematiek van ‘verwarde personen’ en brandveiligheid. Wel kan er iets gezegd worden over de ontwikkelingen in de prevalentie van psychische stoornissen en beperkte cognitieve vermogens. Ook subjectieve waarnemingen van professionals komen in deze paragraaf aan bod.

5.3.1 Ontwikkelingen in mentale problematiek

Psychische stoornissen

Al eerder in dit rapport is de extramuralisering aan de orde gekomen. Dit leidt ertoe dat mensen met relatief zware psychische aandoeningen die vroeger in een instelling verbleven, tegenwoordig steeds meer zelfstandig of semizelfstandig wonen (begeleid wonen). Terwijl in instellingen door zorgprofessionals toegezien kan worden op de brand- en vluchtveiligheid en er sprake is van een bedrijfshulpverleningsorganisatie die te hulp kan schieten in geval van brand, is dat bij (semi)zelfstandig wonen in principe niet het geval. Het is daarom aannemelijk dat extramuralisering in de geestelijke gezondheidszorg leidt tot een verminderde brandveiligheid bij mensen met ernstige psychische aandoeningen. Vooralsnog ontbreken er echter gegevens om deze veronderstelling te staven.

Andere trends waar naar gekeken kan worden is de ontwikkeling van de prevalentie van psychische aandoeningen. Betrouwbare schattingen hierover ontbreken echter vaak. Op basis van cijfers over de periode 2007 – 2009 is in 2012 een jaarlijkse groei in de geestelijke zorgprevalentie bij volwassenen (18 – 64 jaar) geschat op 5 procent per jaar (Delespaul & Consensusgroep EPA, 2013). Recentere prognoses ten aanzien van psychische aandoeningen zijn in dit verkennend onderzoek niet gevonden.

Beperkte cognitieve vermogens

In de Nederlandse literatuur zijn enkele (niet gekwantificeerde) voorspellingen gegeven ten aanzien van de ontwikkelingen in de prevalentie van mensen met beperkte cognitieve vermogens. Deze voorspellingen gaan uit van een toename van het aantal mensen met een verstandelijke beperking. De belangrijkste redenen die hiervoor gegeven worden liggen op het vlak van de verbeterde gezondheidszorg: zwakbegaafden blijven langer in leven en veel te vroeg geboren kinderen met neurologische schade hebben een grotere overlevingskans. Tegelijkertijd zal diezelfde medische zorg deze trend weer enigszins afzwakken aangezien door de verbeterde medische technologie ook de neurologische schade verminderd zal worden. Per saldo is de verwachting echter dat het aantal mensen met verstandelijke beperkingen (licht) zal stijgen (RIVM, 2016b).

Ook ten aanzien van dementie wordt door sommigen een stijging verwacht. Hierbij moet onderscheid gemaakt worden tussen incidentie (het aantal nieuwe gevallen) en prevalentie (het promillage van de bevolking dat dementie heeft). Sommige onderzoeken wijzen erop dat de incidentie afneemt, maar dat de prevalentie toch stijgt vanwege de sterk toegenomen levensverwachting (Alzheimer Nederland, 2014).

5.3.2 Prognose door professionals

Verschillende voor dit onderzoek geconsulteerde professionals van brandweer, gemeenten, ggz-organisaties en woningbouwverenigingen hebben aangegeven dat in hun beleving de problematiek van verward gedrag in relatie tot brandveiligheid toeneemt en zij spreken hierbij de verwachting uit dat deze stijgende lijn zich de komende jaren zal doorzetten. Dit baseren zij op hetgeen zij in hun dagelijkse praktijk meemaken en wat zij horen van collega's. Een enkele deskundige merkt echter ter nuancering op dat dit beeld vertekend kan zijn door focus ("je ziet het meer omdat je erop gaat letten") en framing ("je bent sneller

geneigd om gedrag te classificeren als ‘verward’ omdat dat de bril is waardoor je kijkt”).

Professionals van woningbouwcorporaties zijn het meest concreet in hun verwachtingen. Zij verwijzen hierbij naar cijfers van het Kenniscentrum Wonen-Zorg van de koepelorganisatie Aedes-Actiz. Hieruit blijkt dat tot 2023 een toename verwacht wordt in de vraag naar zelfstandig wonen met zorg voor mensen met een psychische aandoening. Deze verwachte toename is niet gelijkmatig over Nederland verdeeld. In grote steden is deze verwachte toename veel groter dan in de rest van Nederland (Kenniscentrum Wonen-Zorg, 2014).

Samenvattend

Aangezien er geen scherp afgebakende, meetbare definitie gegeven kan worden van ‘verwarde personen’ en omdat er geen cijfers bekend zijn van het aandeel van deze verwarde personen dat voor een brandveiligheidsrisico zorgt, is het niet mogelijk gebleken een eenduidige omschrijving van de omvang van de problematiek te geven. ‘Verward gedrag’ wordt vaak echter toegeschreven aan psychische en/of cognitieve problematiek. Over deze problematiek zijn wel cijfers voorhanden, zij het met een aantal voorbehouden. Geschat wordt dat elk jaar ongeveer 18 procent van de volwassen Nederlanders (exclusief ouderen) last heeft van een erkende psychische stoornis (1,9 miljoen) en dat er een kleine 300.000 personen met een ernstige psychiatrisch aandoening (EPA) zijn. Daarnaast hebben ongeveer 1,4 miljoen Nederlanders een dussdanige cognitieve beperking dat ze hulp nodig hebben (waarbij opgemerkt moet worden dat mensen met een cognitieve beperking daarnaast óók een psychische stoornis kunnen hebben). Verder worden er jaarlijks gemiddeld 72 patiënten in een brandwondencentrum opgenomen waarbij de psychisch toestand van de patiënt een rol heeft gespeeld in het ontstaan van de brandwond.

Aangezien er geen gegevens beschikbaar zijn over de huidige stand van zaken ten aanzien van verwarde personen in relatie tot brandveiligheid, kunnen er ook geen gefundeerde uitspraken gedaan worden over de toe- of afname van deze problematiek. Wel is de verwachting dat het aantal mensen met psychische en/of cognitieve problemen de komende jaren (iets) zal toenemen, maar dat wil niet zeggen dat het aantal mensen dat ‘verward gedrag’ zal vertonen ook zal toenemen (laat staan ‘verward gedrag’ dat leidt tot brandonveilige situaties).

Geconsulteerde betrokkenen geven in verschillende gevallen wel aan dat zij op basis van eigen ervaring en verhalen van collega’s verwachten dat de problematiek van verwarde personen in relatie tot brandveiligheid de komende jaren zal toenemen, al kan dit beeld vertekend zijn door focus en framing.

6 Conclusie en beschouwing

In de voorgaande hoofdstukken is aangegeven in hoeverre de problematiek van ‘verwarde personen’ en brandveiligheid in beeld gebracht kan worden op basis van feiten en cijfers. Dit is gedaan aan de hand van zeven, vooraf geformuleerde onderzoeksvragen. In dit concluderend hoofdstuk zullen deze deelvragen successievelijk worden beantwoord. Daarna zal er een korte beschouwing op de thematiek gegeven worden.

6.1 Antwoorden deelvragen

6.1.1 Wat is een adequate omschrijving van het begrip ‘verwarde personen’ en welke subgroepen van ‘verwarde personen’ zijn te onderscheiden?

Een scherpe afbakening van het begrip ‘verward persoon’ is niet te geven vanwege het feit dat de term ‘verward’ per definitie een subjectieve kwalificatie is en cultuur- en contextgebonden is. Voor het Aanjaagteam is het ‘grip’ hebben op je leven een belangrijk criterium. Onduidelijk blijft echter wat we daar precies wel en niet onder moeten verstaan. Het voorkomen van een stigmatiserend karakter wordt door het Aanjaagteam en sommige geconsulteerde professionals als belangrijk ervaren, zodoende spreken zij liever van personen die verward gedrag vertonen.

Bij gebrek aan een scherpe definitie van ‘verwarde personen’ is ook het afbakenen van specifieke subgroepen problematisch. Wel zijn een aantal kenmerken en toestanden te noemen die vaak met verward gedrag geassocieerd worden: psychose, aandacht vragen (‘roep om hulp’), middelengebruik (alcohol, drugs, medicijnen), afwijkend normatief kader (door bijvoorbeeld cultuur), verminderde cognitieve capaciteit (bijvoorbeeld door verstandelijke beperking) en andere mentale beperkingen (zoals dementie).

6.1.2 Is er sprake van brandveiligheidsproblematiek bij ‘verwarde personen’ wanneer zij extramuraal verblijven en waarom?

De vraag naar brandveiligheid heeft zowel betrekking op de kans op brand als op de mate waarin een eenmaal ontstane brand kan leiden tot doden, gewonden en materiële schade. Op basis van de beschikbare gegevens kan niet bewezen worden dat er sprake is van een bijzondere brandveiligheidsproblematiek bij de onderscheidde subgroepen, noch ten aanzien van hun eigen veiligheid, noch ten aanzien van hun burens. Tegelijkertijd bestaat er bij de geïnterviewde professionals wel degelijk een beeld dat er sprake is van bijzondere problematiek. Ook zijn er verschillende casussen bekend van branden waarbij vermoedelijk een relatie bestond tussen het ontstaan van de brand en het (vermeende) verwarde gedrag van een zelfstandig wonend persoon. Een

zoektocht naar online gepubliceerde nieuwsberichten heeft 38 relevante casussen opgeleverd. De volgende categorieën van ‘verward gedrag’ in relatie tot brandgevaar worden door professionals benoemd: hoarding, ontbreken van woonvaardigheden, onjuist gebruik elektrische apparatuur, suïcidaal gedrag, vergeetachtigheid en (dwangmatige) brandstichting.

6.1.3 Wordt de brandveiligheidsproblematiek bij ‘verwarde personen’ onderkend door professionals van ggz- instanties, woningbouwcorporaties en gemeenten?

Hoewel veel professionals van gemeenten, organisaties op het gebied van de geestelijke gezondheid en woningbouwcorporaties erkennen dat brandveiligheid van zelfstandig wonende mentaal kwetsbare mensen belangrijk is, geven zij tevens aan dat brandveiligheid meestal geen hoge prioriteit krijgt. De meeste organisaties op dit gebied zijn momenteel hard bezig om verder invulling te geven aan beleidswijzigingen in de organisatie van de geestelijke gezondheidszorg en richten zich daarbij vooral op het primaire proces (het verlenen van geestelijke zorg). Verder geven zij aan dat het belang van privacy van mensen die te maken hebben met mentale problematiek het goed samenwerken met andere organisaties soms in de weg staat, ook als het gaat om het verbeteren van brandveiligheid.

6.1.4 Wat is de omvang van de problematiek van verwarde personen hoeverre is er een toe- of afname van de brandveiligheidsproblematiek bij ‘verwarde personen’ te verwachten?

Aangezien er geen scherp afgebakende, meetbare definitie gegeven kan worden van ‘verwarde personen’ en omdat er geen cijfers bekend zijn van het aandeel van deze ‘verwarde personen’ dat voor een brandveiligheidsrisico zorgt, is het niet mogelijk gebleken een eenduidige omschrijving van de omvang van de problematiek te geven. ‘Verward gedrag’ wordt vaak echter toegeschreven aan psychische en/of cognitieve problematiek. Over deze problematiek zijn wel cijfers voorhanden, zij het met een aantal voorbehouden. Geschat wordt dat elk jaar ongeveer 18 procent van de volwassen Nederlanders (exclusief ouderen) last heeft van een erkende psychische stoornis en dat er een kleine 300.000 personen met een ernstige psychiatrisch aandoening (EPA) zijn. Daarnaast hebben ongeveer 1,4 miljoen Nederlanders een dussdanige cognitieve beperking dat ze hulp nodig hebben (waarbij opgemerkt moet worden dat mensen met een cognitieve beperking daarnaast óók een psychische stoornis kunnen hebben). Verder worden er jaarlijks gemiddeld 72 patiënten in een brandwondencentrum opgenomen waarbij de psychisch toestand van de patiënt een rol heeft gespeeld in het ontstaan van de brandwond.

Door het ontbreken van gegevens over de huidige stand van zaken ten aanzien van ‘verwarde personen’ in relatie tot brandveiligheid kunnen er ook geen gefundeerde uitspraken gedaan worden over de toe- of afname van deze problematiek. Wel is de verwachting dat het aantal mensen met psychische en/of cognitieve problemen de komende jaren (iets) zal toenemen, maar dat wil niet zeggen dat het aantal mensen dat ‘verward gedrag’ zal vertonen ook zal toenemen (laat staan ‘verward gedrag’ dat leidt tot brandonveilige situaties).

Geconsulteerde betrokkenen geven in verschillende gevallen wel aan dat zij op basis van eigen ervaring en verhalen van collega’s verwachten dat de

problematiek van 'verwarde personen' in relatie tot brandveiligheid de komende jaren zal toenemen, al kan dit beeld vertekend zijn door focus en framing.

6.2 Beschouwing

Het zicht krijgen op de problematiek van 'verwarde personen' in relatie tot brandveiligheid is een weerbarstige aangelegenheid gebleken. In de statistieken komt het begrip 'verward persoon' vrijwel niet voor (uitgezonderd van de 'E33' registratie van de politie). Dat kan ook niet, aangezien niet eenvoudig en objectief is vast te stellen of iemand verward is. Objectief gezien kun je niet spreken van een 'verward persoon'. Wel kun je spreken van mensen met mentale problemen die gedrag vertonen dat normafwijkend, inadequaat en in sommige gevallen risicovol wordt gevonden.

Deze mensen vormen echter geen eenduidige groep. Wel zijn verschillende afzonderlijke groepen mensen met specifieke mentale problemen te onderscheiden die relatief vaker risicoverhogend gedrag vertonen. Voorbeelden hiervan zijn mensen die vaker een psychose doormaken, mensen die aandacht vragen ('roep om hulp'), verslaafden, mensen met verminderde cognitieve capaciteit en mensen met dementie. In overleg met de klankbordgroep dient nagegaan te worden welke risicogroepen de brandweer het meest relevant acht c.q. herkent vanuit de dagelijkse praktijk. Enkele van deze risicogroepen zullen in een vervolgonderzoek nader verkend worden en de bij deze risicogroepen betrokken organisaties zullen in kaart gebracht worden.

De brandweer heeft kennis over het voorkomen, het beperken en het bestrijden van brand. Organisaties die zich dagelijks bezighouden met deze groepen hebben verstand van de gedragingen van deze mensen. Door samen te werken kan de brandveiligheid van deze groepen mensen verhoogd worden. Daarvoor is het wel belangrijk om het netwerk van relevante organisaties te kennen. Dit netwerk is de laatste jaren veranderd. Door decentralisatie van de zorg zijn de netwerken meer lokaal komen te liggen.

Om daadwerkelijk verandering tot stand te brengen is investeren in het netwerk van belang. Dit kan variëren van samenwerken op strategisch niveau tot aanschuiven bij sociale wijkteams. Verandering begint bij bewustwording. Door deze samenwerking kan brandveiligheid beter onder de aandacht worden gebracht bij de betrokken instanties. In het vervolgproject worden netwerken rond de verschillende groepen in kaart gebracht en worden handvatten gegeven.

Binnen de brandweer zou nagedacht kunnen worden over een landelijk registratiesysteem waarin mentale toestand van het slachtoffer van een brand vastgelegd wordt (volgens inschatting van de brandweer). Of dit prioriteit heeft en (juridisch) mogelijk is, blijft op dit moment nog een open vraag. Vooral snog moeten we constateren dat 'verwarde personen en brandveiligheid' een maatschappelijk relevant thema is, maar dat hierover bijzonder weinig met zekerheid te zeggen valt.

Literatuurlijst

- Aanjaagteam Verwarde Personen. (2016a). *Doorpakken! Eindrapportage aanjaagteam Verwarde Personen*. Verkregen van <https://vng.nl/personen-met-verward-gedrag/aanjaagteam>
- Aanjaagteam Verwarde Personen. (2016b). *Samen doorpakken. Op weg naar een meer persoonsgerichte aanpak voor en met mensen met verward gedrag*. Verkregen van <https://vng.nl/personen-met-verward-gedrag/aanjaagteam>
- Aanjaagteam Verwarde Personen. (2016c). *Samen verder doorpakken. Tweede tussenrapportage Aanjaagteam Verwarde Personen*. Verkregen van <https://vng.nl/personen-met-verward-gedrag/aanjaagteam>
- Alzheimer Nederland. (2014). Neemt het aantal mensen met dementie toe of af? 4 January 2017 verkregen van <https://www.alzheimer-nederland.nl/nieuws/neemt-het-aantal-mensen-met-dementie-toe-af>
- American Psychiatric Association. (2014). *Handboek voor de classificatie van psychische stoornissen (DSM-5)*. Boom.
- Brandweeracademie, & Nederlandse Brandwonden Stichting. (2015a). *De invloed van vergrijzing op brandveiligheid. Deelrapport 1: de omvang van de problematiek*.
- Brandweeracademie, & Nederlandse Brandwonden Stichting. (2015b). *De invloed van vergrijzing op brandveiligheid. Deelrapport 2: risicofactoren en oorzaken*, (September).
- Brandweeracademie, & Nederlandse Brandwonden Stichting. (2015c). *De invloed van vergrijzing op brandveiligheid. Deelrapport 3: oplossingsrichtingen*.
- Brandweeracademie, & Nederlandse Brandwonden Stichting. (2016). *Brandveiligheid en vergrijzing*. Arnhem: IFV. Verkregen van <http://www.ifv.nl/kennisplein/Documents/20160614-IFV-KP-Vergrijzing-brandveiligheid.pdf>
- Brandweer Nederland. (n.d.). Wat is Brandveilig leven?
- Camillus, J. C. (2008). Strategy as a Wicked Problem. 6 maart 2017 verkregen van <https://hbr.org/2008/05/strategy-as-a-wicked-problem>
- De Vries, S., Spruit, A., & Stams, G. J. (2016). *Een verkennend literatuuronderzoek naar de omvang en aard van de problematiek bij verwarde personen*. Amsterdam.
- Delespaul, P., & Consensusgroep EPA. (2013). Consensus over de definitie van mensen met een ernstige psychische aandoening (EPA) en hun aantal in Nederland. *Tijdschrift Voor Psychiatrie*, 55(6), 427–438. <http://doi.org/10.1176/appi.ps.201500058>
- Destoop, M. (2010). Zorgwekkende zorgmijders tussen wal en schip. *Tijdschrift Voor Psychiatrie*, 58. Verkregen van <http://www.tijdschriftvoorpsychiatrie.nl/assets/articles/58-2016-9-artikel->

- Dom, G., De Groot, F., & Koeck, A. (2004). Prevalentie van middelenproblemen en dubbeldiagnose in Belgische psychiatrische ziekenhuizen. *Tijdschrift Voor Psychiatrie*, *46*(5), 317–321.
- Dyster-Aas, J., Willebrand, M., Wikehult, B., Gerdin, B., & Ekselius, L. (2008). Major Depression and Posttraumatic Stress Disorder Symptoms Following Severe Burn Injury in Relation to Lifetime Psychiatric Morbidity. *The Journal of Trauma: Injury, Infection, and Critical Care*, *64*(5), 1349–1356.
<http://doi.org/10.1097/TA.0b013e318047e005>
- GGZ Nederland. (n.d.). Ambulantisering. 4 oktober 2016 verkregen van
<http://www.ggznederland.nl/themas/ambulantisering>
- Gjøsund, G., Almklov, P. G., Halvorsen, K., & Storesund, K. (2017). *Vulnerability and prevention of fatal fires*.
- Kenniscentrum Wonen-Zorg. (2014). Psychische problematiek en wonen met zorg (2013-2023). 4 januari 2017 verkregen van
<http://www.kcwz.nl/thema/cijfers-en-trends/meer-woningen-nodig-voor-ouderen-en-gehandicapten/psychische-problematiek-en-wonen-met-zorg>
- McKibben, J. B. A., Ekselius, L., Girasek, D. C., Gould, N. F., Holzer, C., Rosenberg, M., ... Gielen, A. C. (2009). Epidemiology of burn injuries II: psychiatric and behavioural perspectives. *International Review of Psychiatry (Abingdon, England)*, *21*(6), 512–21.
<http://doi.org/10.3109/09540260903343794>
- Middelbeek, M. (2016). *Verhalen van de brandweer*.
- NVBR. (n.d.). Brandveilig leven.
- Plenter, H., & Van Kessel, A. (2013). *Let niet op de rommel. Verhalen van eenzaamheid en vervuiling in de grote stad*. Amsterdam: Sijthoff.
- RIVM. (2016a). Dementie, cijfers en context. 22 december 2016 verkregen van
<https://www.volksgezondheinzorg.info/onderwerp/dementie/cijfers-context/huidige-situatie#node-aantal-mensen-met-dementie>
- RIVM. (2016b). Verstandelijke beperking, cijfers en context. 4 januari 2016 verkregen van
<https://www.volksgezondheinzorg.info/onderwerp/verstandelijke-beperking/cijfers-context/incidentie-en-prevalentie#node-incidentie-van-verstandelijke-beperking>
- Schippers, E. I. Brief van 3 september 2015 aan de voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal. Betreft aanjaagteam verwarde personen (September 3, 2015).
- Van Hoof, F. (2016). Waarom we moeten stoppen met de term “verwarde personen.” 1 maart 2017 verkregen van
<https://www.trimbos.nl/actueel/nieuws/bericht/?bericht=2065>
- van Hoof, F., Knispel, A., Hulsbosch, L., van Rooijen, Sonja, Place, C., Michon, H., ... Kroon, H. (2015). *Landelijke Monitor Ambulantisering en hervorming langdurige GGZ*.
- Veerbeek, M., Knispel, A., & Nuijen, J. (2015). *GGZ in tabellen 2013- 2014*. Utrecht: Trimbos-instituut.

VNG. (2015). Kabinet en VNG installeren “aanjaagteam” verwarde personen.
Retrieved from <https://vng.nl/onderwerpenindex/maatschappelijke-ondersteuning/wmo-2015/nieuws/kabinet-en-vng-installeren-aanjaagteam-verwarde-personen>

Woittiez, I., Putman, L., Eggink, E., & Ras, M. (2014). *Zorg beter begrepen*. Den Haag.

Bijlage 1

Lijst van geïnterviewde personen

- > Christine van Bommel, beleidsmedewerker gemeente Houten.
- > Margreet Bonouvrie, locatiehoofd Lister (begeleid wonen Utrecht).
- > Kees Kreling, woonconsulent woningstichting Viveste.
- > Gerald van der Linden, adviseur veiligheid en crisismanagement gemeente Houten.
- > Jocko Rensen, wethouder gemeente Houten, belast met de portefeuille sociale zaken.
- > Jasper van Galen, senior adviseur BMC, focust op integrale veiligheid.
- > Remco van Werkhoven, brandweerofficier en beleidsmedewerker Veiligheidsregio Rotterdam-Rijnmond, heeft zich veel met brandonderzoek beziggehouden en de kwetsbaarheid van risicogroepen.
- > Lilly Burke, Beleidsadviseur Kwaliteit en Verantwoording GGZ Nederland, houdt zich bezig met onder andere het onderwerp 'verwarde personen'.
- > Rogier Goes, adviseur Actiz-Aedez, hij focust op wet- en regelgeving en financierings- en huisvestingsbeleid wonen en zorg.

Bijlage 2

Deelnemers

klankbordgroep

Op initiatief van Brandweer Nederland is er een klankbordgroep gevormd met deskundigen uit verschillende veiligheidsregio's die actief zijn op het gebied van Brandveilig leven en die een bijzondere interesse hebben in het thema 'verwarde personen'. In het kader van dit deelonderzoek is de klankbordgroep eenmaal bij elkaar gekomen en is er gebrainstormd over de koers van het onderzoek en de voorlopige resultaten. De deelnemers van deze klankbordgroep zijn:

- > Rob van Bussel, Midden- en West-Brabant
- > Berdike Duizer, Gelderland-Zuid
- > Renate Hogeterp, Fryslân
- > Floor van Lintel, Midden- en West-Brabant
- > Stefan Mues, Twente
- > Luc Oldenhof, Groningen
- > Ivonne Vliek, Utrecht

Bijlage 3

Overzicht van incidenten

Lijst van branden waarbij (vermoedelijk) een verward persoon betrokken was, zoals aangetroffen op online nieuwsmedia in de periode januari 2015 tot december 2016.

	Plaats	Omschrijving	Evacuatie (e)	Fataal (f)	Gewonden (g)
donderdag 22 januari 2015	Vlaardingen	In Vlaardingen heeft op straat een vrouw in brand gestaan.		f	
zondag 1 februari 2015	Rotterdam	In de Rotterdamse wijk Schiebroek heeft een grote brand gewoed in een portiekflat. Het vuur ontstond vermoedelijk na een ontploffing. De hulpdiensten gaan ervan uit dat het een gasexplosie was.	e		g
maandag 2 februari 2015	Roden	Een verwarde man heeft vanochtend zijn woning in brand gestoken en is daarna vanaf de derde verdieping naar beneden gesprongen.	e	f	
vrijdag 13 maart 2015	Fochteloërveen	In het Drentse natuurgebied het Fochteloërveen bij Veenhuizen heeft een grote natuurbrand gewoed. Het OM eist tweeënhalf jaar cel tegen een man van 70 uit Smilde voor brandstichting in vijf Drentse natuurgebieden.			
vrijdag 20 maart 2015	Berg aan de Maas	Bij een ontploffing in een woning is een dode gevallen. Er waren op het moment van de explosie drie mensen in het huis aanwezig. Een tweede persoon is gewond geraakt, een derde bleef ongedeerd.	e	f	g
donderdag 9 april 2015	Utrecht	De man die aan de Nigerdreef in Utrecht dreigde om zijn flat op te blazen is door de politie uit zijn appartement gehaald en aangehouden.	e		g
maandag 1 juni 2015	Zwijndrecht	Een verwarde man heeft in Zwijndrecht in zijn huis een explosie veroorzaakt met vuurwerk. Door de ontploffing zijn de dakpannen van het pand naar beneden gekomen, zegt de politie. Ook zijn er ruiten gesprongen. Bij de explosie raakte niemand gewond.	e		
donderdag 18 juni 2015	Doetinchem	Een verwarde man dreigde zijn woning op te blazen, hij is aangehouden. De man had zich verschanst in zijn flat in de Vondelstraat. De politie ontruimde uit voorzorg twintig omliggende woningen en sloot het gas af.	e		
zaterdag 20 juni 2015	Venlo	In Venlo heeft een verwarde man op straat gisteravond voor opschudding gezorgd. Zo'n 120 mensen moesten hun huis uit omdat werd gevreesd dat de man explosieven bij zich had. Het bleek loos alarm.	e		

woensdag 18 november 2015	Maastricht	Een verwarde man probeert in Maastricht een woning op te blazen. Onderhandelaars van de politie proberen op de man in te praten. Het zou gaan om een ex-militair die diende in Afghanistan.		
donderdag 10 december 2015	Rotterdam	Omwonenden werden na de explosie uit voorzorg uit hun huis gehaald en opgevangen in een RET-bus. Sommigen zochten tijdelijk onderdak bij burens verderop in de straat. Rond half zeven mochten ze terug hun huis in.	e	
donderdag 22 december 2015	Raalte	In Raalte heeft een verwarde man in de nacht van maandag op dinsdag zijn eigen tuin aan de Monumentstraat in brand gestoken.		
dinsdag 27 december 2015	Drachten	Explosie mogelijk door verwarde bewoner, 46-jarige bewoner (gewond).	e	g
zaterdag 23 januari 2016	Deventer	Enkele woningen zijn ontruimd omdat een verwarde man zichzelf in brand dreigde te steken.	e	
vrijdag 5 februari 2016	Beverwijk	De eerste hulpdiensten arriveerden al snel en zagen de bewoner op een stoel in de voortuin zitten. Terwijl brandweermensen hun best deden de brand onder controle te krijgen, bleef de man stoïcijns op zijn stoel zitten. Even later kreeg de man ruzie met zijn burens en wilde hij zich liever niet laten nakijken door het ambulancepersoneel.		
zondag 20 maart 2016	Best	Bij een woningbrand in Best hebben de burens vannacht twee meisjes van 8 en 15 jaar oud veilig uit huis gehaald. De vader wordt ervan verdacht het huis in brand te hebben gestoken. Hij is opgepakt.		
woensdag 20 april 2016	Gemert	Jolanda van der B. stak een teddybeer in brand in haar ouderlijk huis, waar ze toen met een broer woonde. Ook probeerde ze de brand te steken in een laptop.		
zaterdag 30 april 2016	Amsterdam	Een man is zaterdagmiddag in Amsterdam overleden na een sprong van een steiger nabij panden waar eerder een grote brand woedde. Het vuur is vermoedelijk aangestoken door de man.		f
zaterdag 4 juni 2016	Bennekom	51-jarige vrouw steekt zichzelf in brand en overlijdt later aan haar verwondingen.		f
donderdag 23 juni 2016	Hoogeveen	In het Drentse Noordscheschut heeft een verwarde man een ontploffing in zijn huis veroorzaakt.	e	f
vrijdag 26 augustus 2016	Amersfoort	In Amersfoort is een man opgepakt die zou hebben gedreigd zijn huis op te blazen.	e	
donderdag 8 september 2016	Nijmegen	Een 30-jarige vrouw is donderdagavond in Nijmegen aangehouden nadat ze had geprobeerd haar huis in brand te steken.		
maandag 19 september 2016	Den Bosch	Een verwarde man heeft brand gesticht bij de voordeur van zijn huis.		
dinsdag 20 september 2016	Burgumer	De reclassering omschreef een Burgumer (41) als 'een eigengereid man met sterke ideeën'. Alcohol heeft een ontremmende werking op de man. Hij heeft op zijn eigen erf		

		in de buurt van een loods een oude Trabant in brand gestoken.		
dinsdag 27 september 2016	Drieborg	In de nacht van maandag op dinsdag reed een camper, die waarschijnlijk in brand stond, in op een woning in het Groningse dorp. Bij het ongeluk kwam de bestuurder van de camper om het leven.	e	f
woensdag 5 oktober 2016	Utrecht	Veel hulpdiensten rukten vandaag uit naar de Centaurusdreef in Overvecht, er zou een verwarde man zijn die dreigde zijn flat op te blazen.	e	
vrijdag 7 oktober 2016	Amsterdam	In Amsterdam is gisteravond een man om het leven gekomen bij een woningbrand. De brand brak rond 22.15 uur uit in een woning aan de Barbusselaan, niet ver van de Amsterdam Arena.	e	f
maandag 10 oktober 2016	Maassluis	Buurtbewoners schakelden de politie in, omdat zij al enkele dagen niets hadden vernomen van de man en vermoedden dat hij de gaskraan had opengedraaid.		
maandag 10 oktober 2016	Haarlem	De buurman dreigde met behulp van een open gaskraan een dramatisch einde aan zijn problemen te maken.	e	
donderdag 13 oktober 2016	Roosendaal	Zijn woning, die 's-morgens vroeg door de brandweer geblust is, was vermoedelijk door hem aangestoken.		
dinsdag 18 oktober 2016	Oss	Een doorgedraaide man heeft dinsdagavond Oss op stelten gezet. De Ossenaar zette even later zijn eigen schuur in brand.		
dinsdag 18 oktober 2016	Zevenaar	De politie heeft dinsdagavond een verwarde man aangehouden bij een woning aan de Tolsingel in Zevenaar. Dat meldt een brandweerwoordvoerder. In de woning woedde eerder een brandje op de zolder.		
woensdag 19 oktober 2016	Groningen	Een flat in Groningen is vanmorgen getroffen door een explosie.	e	f
dinsdag 25 oktober 2016	Velp	Hulpdiensten zijn afgelopen dinsdagmiddag aan het Kemphaanplein geruime tijd bezig geweest met een verwarde man. De man schijnt volgens omstanders de gaskraan in zijn woning open te hebben gezet.		
dinsdag 8 november 2016	Den Haag	Zes huizen in de Cornelis van der Lijnstraat in Den Haag zijn nog maanden onbewoonbaar na de brand van dinsdagochtend. De bewoner van één van de huizen, een man van 26 jaar, zou de brand hebben aangestoken.	e	
donderdag 24 november 2016	s-Heerensberg	De indringer had geprobeerd brand te stichten en dat hij in de woning een poederblusser heeft leeggespoten. Volgens de politie gaat het om een verwarde man. Hij is door de politie aangehouden.		
zondag 27 november 2016	Maassluis	De politie heeft een bewoner aangehouden voor betrokkenheid bij de brand aan de Ververij die afgelopen zaterdag- op zondagnacht woedde.	e	g
zondag 4 december 2016	Kudelstaart	Een verwarde man heeft vanavond zijn huis aan de Midvoordreef in Kudelstaart in brand gestoken. De man liep in zijn onderbroek en gooide zijn inboedel op straat. Daarna stak hij zijn huis in brand.		